

HERBERK

útulna poezie

NO 5

OBSAH

EDITORIAL HERBERKU NO 5	3
VÝTVARNÝ DOPROVOD HERBERKU NO 5	4
Petr Odehnal	5
Zuzana Gabrišová	6
Milan Hrabal LUŽICKOSRBSKÝ BLOK	11
Beno Budar	11
Robert Rybicki	15
Jakub Grombář HRABAL – HOMO POLITICUS?	24
František Horka CHCETE SI PRONAJMOUT HOSPODU V ALENKOVICÍCH?	30
František Horka	32
Antonín Mareš	35
Petr Pustoryj	42
Jaroslav Kovanda CO JSEM POSLEDNÍ DOBOU ČETL	46
Zbyněk Hejda	46
MOMENT PRAVDY	51
Vladimír Bogomolov	52
POST SCRIPTUM	53
VÝPISY Z ČETBY	54
Jaroslav Kovanda	59
Jaroslav Kovanda DODATEK K HERBERKU 05	63
Markéta Horáková	65
Tomáš Lotocki BÁSNÍCI PETROVA TÍCHA	70
Gervase Markham	70
Tomáš Lotocki	73
Tereza Janků TEN DOCELA MILÝ CHLAPÍK HITLER	80
Milan Libiger KOVANDA OCENĚNÝ ZA VŠESTRANNOST DESETIBOJAŘE	83

EDITORIAL HERBERKU NO 5

HERBERK POSTOLYMPIJSKÝ

Skončily zimní olympijské hry a přichází čas nového Herberku. Posvátný oheň dohořel, v uších nám pomalu utichá cinkot medailí – a nebudme věčnými hnidopichy, hry z českého pohledu dopadly opravdu úspěšně –, stejně jako pomalu utichá i cyklicky se opakující diskurz o tom, kolik má ještě ono třpytivé pozlátko dnešních olympiád společného s původní antickou ideou, zvláště když na rozdíl od starověkého úzu dnes během konání her říní zbraně ostošest, tentokrát dokonce, aspoň z geopolitického hlediska, v blízkosti centra olympijského dění.

Ale ať je to jak chce, a neberte to prosím jako laciné alibi skutečnosti, že k vám Herberk opět přichází s jistým zpožděním, připoutalo olympijské klání pozornost všech stálých obyvatel naší noclehárny, a to i těch, kteří jinak svoji fyzickou a duševní svěžest přičítají onomu churchillovskému: Absolutely no sport! A tak naši poetickou útulnu místo daktylotrochejů a jambů opanovalo soužení našich hokejistů, suverenita české rychlobruslařské královny či vystoupení nejlepší naší biatlonistky, které jako by do puntíku naplňovalo onu starověkou grácií propojení estetiky s vrcholným sportovním výkonem, až z toho člověk dostával strnutí šíje (dodávám, že šíje je u nás, cudných mužů a slušných otců rodin, krycí název pro poněkud jiné tělesné jsoucno).

Až si člověk trochu s podivem i se smutkem v duši říká, proč je vztah sportu a literatury namnoze tak chladný, ba přímo odstředivý. Intelektuálistvo má tendenci dívat se na sportsmany skrz prsty a ti nezůstávají mimózním knihomolům rozhodně nic dlužni. Příznání, že si občas též čtnete do meruny, vám v jistých kruzích vydobude maximálně tak několik soucitných pohledů, ne-li přímo kartu červené barvy; na straně druhé ani nápad zpestřit oslavu vítězného mače recitací Schillerovy Ódy na radost vám na společenské prestiži dvakrát nepřidá. Přitom už v antickém Řecku se během her, konaných na počest boha Dia, zápolilo nejen v disciplínách ryze sportovních, ale též múzických a novodobí otcové zakladatelé se tuto starověkou tradici dlouho snažili udržet (málokdo už dnes kupříkladu ví, že jedním z olympijských medailistů je i hudební skladatel Josef Suk).

Pravda, Kaliopé netřímá v rukou stopky a skokanské můstky, z jejichž hrany se lze odrazit k básnickým výšinám, se každému z nás neustále ztrácejí v chmurných mlhách Parnasu. Minerva nemá metr, jímž by brala poctivou míru na přesně padnoucí kabát umělecké věčnosti a Bohumil Hrabal, fanoušek Čafky Židenice a Hidegkutiho kliček na kapesníku, jehož sté výročí narození si i na stránkách Herberku v těchto dnech připomínáme, by nás s gustem zasvětil do existenciální inverze, v níž vrcholu prázdnoty dosáhneme tím, že se uvítězíme.

Ale přesto i u uměleckého protagonisty najdeme analogií s jeho sportovním pandánem více než dost. I na literárním nebi máme dlouholeté stálice i komety, které prudce zazářily, aby pak stejně rychle pohasly, a dnes kolotají kdesi v pustých kruzích věčného zapomnění. Najdeme tu odvážné a sebevědomé adolescenty, kteří svou bezstarostnou a předržlou suverenitou uchvacují, jako i pohoršují, stejně jako uvážlivé muže v plném věku, zrající jako barikové víno. Jedni nás nepřestanou překvapovat kolísavostí své formy, jiní naopak udivují stabilitou výkonů. Někteří slynou hravě uvolněným stylem, jiní k dílu přistupují s upjatou soustředěností. Najdou se tu oboj- i víceživelníci, pěti-, sedmi- i desetibojaři, stejně jako ryzí specialisté na jednu konkrétní disciplínu. A hlavně vedle několika šťastných či vyvolených, ověnčených medailemi a olivovými ratolestmi, je tu armáda těch, kteří ať už z nedostatku talentu, ctižádosti, nebo jen proto, že se neocitli ve správnou dobu na správném místě, pod pěti propojenými kruhy nikdy nestanou.

Olympijský ryk tedy utichl a nový Herberk vychází. Bez fanfár a halasných ceremonií, stejně jako bez ambic oslňovat vrcholnými výkony a posouvat hranice lidských možností až k tomu konečnému uvítězení se. Ale protože každý má své kýžené mety a cíle, vyrážíme i my s ranečky literatury na zádech vstříc laskavému čtenáři, který jediný může posoudit, zda jsme, lyžařskou terminologií, trefili mázu. Pokud se přitom nebude v naší společnosti nudit, jako jsme se nenudili ani my při sledování českých železek na cestě za olympijskými triumfy, můžeme být s výsledky páté etapy naší vandrovní tour určitě spokojeni.

TOMÁŠ LOTOCKI

VÝTVARNÝ DOPROVOD HERBERKU NO 5

MIROSLAV MALINA (* 1956, Uherské Hradiště)

*Před 16 lety (!) jsem psal k ilustracím Mirka Maliny asi toto: narozen 1956, učí malbu na SUPŠ v Uherském Hradišti (platí dosud), uspořádal řadu (desítky) samostatných výstav, jeho obrazy jsou ve sbírkách Ministerstva kultury ČR, v galerii v Hodoníně, v Société Eric v Lyonu, v soukromých rukou ve Francii, Švýcarsku, Saudské Arábii a jinde (a jinde; se sochařem Zdenkem Tománkem uskutečnili několik realizací, v nichž se projevuje Malinovo břitké grafické cítění – roku 2000 získal I. cenu na Středoevropském bienále grafiky v Plzni, pro Slovácké divadlo provedl několik scénických návrhů) a tak bychom mohli pokračovat, tak bychom mohli doplňovat. U tvorby Miroslava Maliny mě překvapuje desítky let trvající soustředěná kontinuita, snad se neurazí: až mně to maně připomíná Josefa mého malinovaného Ladu... Potěšilo, že ve své biografii na stránce www.miroslavmalina.cz uvádí, i když s chybami, ilustrace pro *Psí víno*; správné je v roce 1998 a 2002. Jako ilustrace HERBERKU 05 jsme vybrali obrazy z let 2012 a 2013.*

-JK-

VLAKEM ZE VSETÍNA

11. 11. 2013

V Lidečku u zastávky
vyřezávaná
polychromovaná
srna.

Kulisou je krajina,
jejíž paměť
(já vím – to spojení...)
zarůstá smrky.

(Však ty často i na návších
a u domů:
pichlavý vkus.)

A smrky i na hrobech –

Ten plytký kořenový systém.

• • •

rozzlobili tě, už ani nevíš
proč, vztekle odcházíš –
a pak holub s přelámanýma
nohama, bojíš se vzít ho
bojíš se ho zabít –

pod bundou svědí ekzém
v tramvaji
už jen posmrkáváš.

• • •

Zdeněk na všechny otázky odpovídá
těžko říct
a pak jde a vysvětlí Terezce hodiny
když moje hlava už slyšitelně
praská ve švech.

• • •

KREV JE VODA

(Waitzenried)

*krev je jen voda
povzdech si Češkojc dědek
za nehty stíny hlíny
kterou uprchlý syn nezdědí*

TOMÁŠ ZÁHOŘ

krev je voda.
flusanec je voda,
vyschlá půda zalykavě pije
podzimní déšť.
i já jsem voda.
v hodině samostudia přemítám
jak bych proboha
zachraňovala tonoucího.

• • •

přechod z bukového lesa
mezi borovice –
plakal bys, uvyklý vejčitému
listí.
nakonec procházíš břízami
a smrky až k palmám,
piješ vodu, kterou jsi měl
celou dobu s sebou.

• • •

zhltna jsem sedm výtisků
anglicky psaných novin.
Charlie Chaplin prý pravil,
že zblízka je lidský život tragédie
a v běhu staletí komedie.
jestli nás šidíš, mandlooký Buddho,
co zbude soucitnějšího než si dát panáka
a všechna kořata ještě slepá
utopit.

• • •

I have a dream...
M. L. K.

mám sen
že jednou se probudím ze sna.
bezcenný zabil bezcenného
píšou kdesi na internetu.
bez pusy od prince.
žraločí ploutve uřežou
a žraloky hodí zpátky do moře.
že se mnou se probudí
celé Šípkové království.
vršíme obaly od sladkostí,
zbytky chleba natruc zplesnivěly.

mám sen že jednou
se probudím ze sna.

• • •

papír se zvolna odlupuje
zbude jen prázdný rám
ráno prosívá rosu a slunce
oběd pošle ptáky
malé pokřivené křivdy poulí oči
svačíme lízátko
večeríme klavírní koncerty na
houpací židli
červotoči snězte si mě
až mě oheň voda a vítr
po horách roznese –

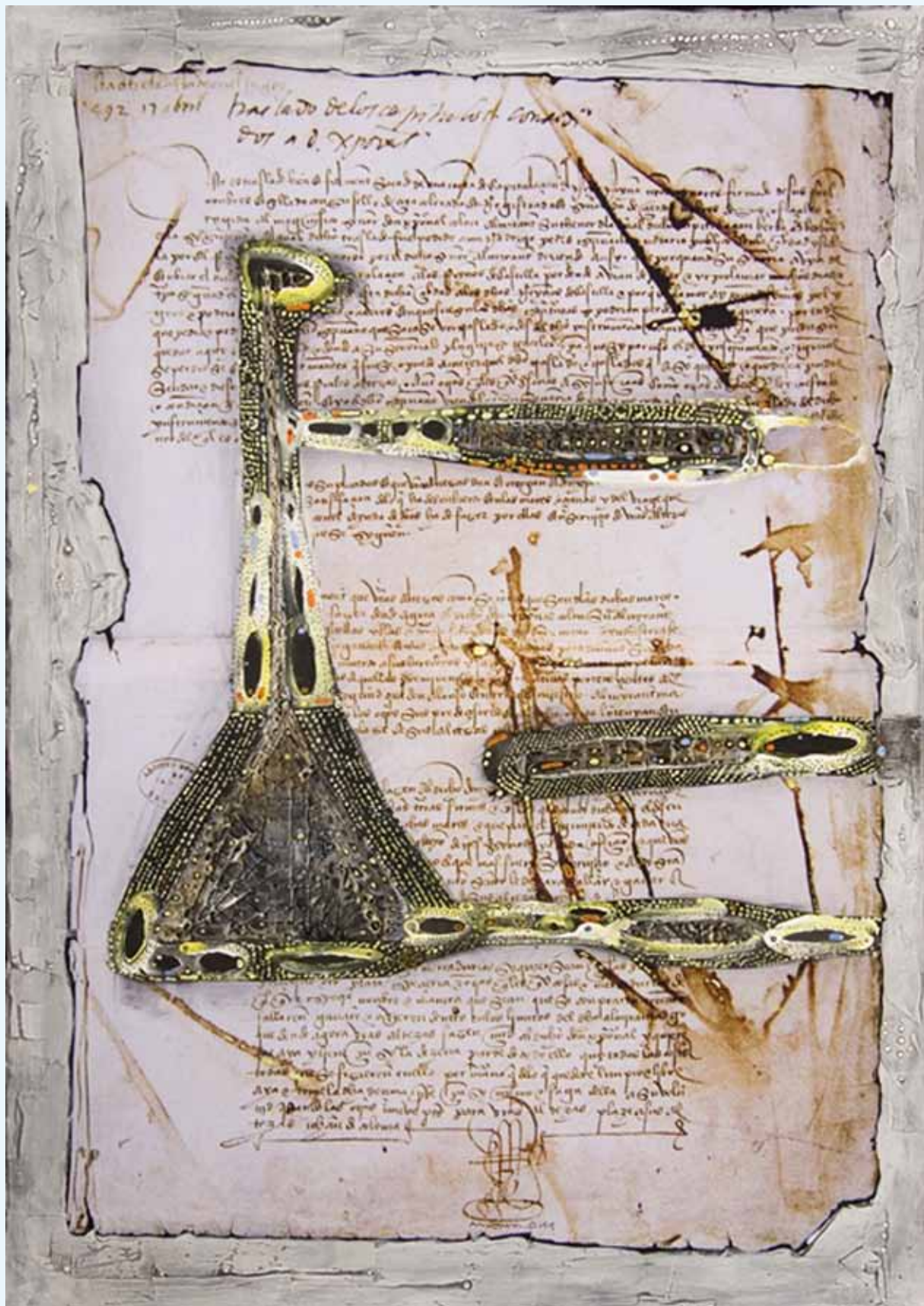
• • •

je tu, je uprostřed všeho
kružítkem obtáhnuté konečky prstů
uprostřed pomněnkových jezer korálky –
vítr zavzdychal a ty sis myslela
že jsi to ty –
uši a levá půlka tváře vyvanuly
po šedesáti letech
se zuby i šlachy propadly
v sojčí pírka v hranostaje v bambusové
výhonky –
pojdme se potkat
ve slunečním prachu za chvíli

ZUZANA GABRIŠOVÁ – narozena 1978 v Brně. Vystudovala Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity, poté dva roky učila na základní škole. V roce 2004 se setkala s korejským zenovým buddhismem, roku 2006 složila mnišské sliby. Žije v Koreji. Vydala básnické sbírky Dekubity (pod pseudonymem Vojtěch Štětka, edice Tvary, 19/2002), O soli (Větrné mlýny, 2004) a Těžko říct (Weles, 2013). Představené verše jsou vybrány z poslední jmenované sbírky.

Illuminace I, 2012

*I v tomto čísle Herberku pokračujeme v představování současné lužickosrbské literatury. Básník a prozaik **BENO BUDAR** postupně navštívil více než stovku ještě žijících Lužických Srbů, kteří museli za Hitlera narukovat do wehrmachtu a bojovat za Říši. Proti své vůli, bez možnosti se takové povinnosti vyhnout. Všem položil tři otázky: Jak jste unikli smrti a přežili válku? Jak, pokud vůbec, vám mateřská řeč ulehčila tento těžký čas? Jak jste se po skončení války vrátili domů? Odpovědi shrnul do knihy Také já měl štěstí, která zaznamenala mimořádný úspěch a v Lužici vyšla už potřetí.*

Beno Budar

TAKÉ JÁ MĚL ŠTĚSTÍ

(Pokračování z Herberku no. 4)

Franc Młynk (1926–2003):

7. září 1943 mi bylo sedmnáct, 3. října jsem musel do pracovní služby. 12. prosince zase domů a 6. ledna 1944 jsem musel narukovat. Po výcviku jsem v červnu táhl na Kyjev. Sloužil jsem u 385. praporu těžkého dělostřelectva 17. tankové divize.

V naší rotě a oddílu nás bylo dohromady pět Lužických Srbů: Bajtel, Józef z Pančic, Pjaca z Kulowa, Nowak ze Zdžeru, Brojer z Nové Wjesky a já. Mohli jsme spolu pořád mluvit srbsky. Němčina nám někdy byla na obtíž. Pawoł Nowaků neuměl psát, dopisy domů za něj psal Bajtel. Ale klít srbsky uměl jako starý zupák. Později se dostal do zajetí a tam zůstal, domů se už nevrátil.

Brojer, Pawoł a já jsme v bitvě u Visly byli společně zraněni jediným granátem. Já měl prostřelenou ruku a plíce a dostal jsem se do lazaretu, Pawoła dali do jiného. Brojer je dodnes nezvěstný. Bylo tam hodně partyzánů.

Byl jsem v lazaretu v Čenstochové. 6. ledna 1945 ruská armáda pronikla přes Polsko až tam. Ráno ve čtyři jsme všichni utekli. V Opolí nás zadrželi Němci a všude možně nás rozstrkali. A tak jsem zase přišel do nějaké roty. Tam byli poddůstojník Horn a jistý šikovatel z Rheinlandu. Ten řekl: „Koukej, je za pět minut dvanáct, nenecháme se tu převálcovat. Heim ins Reich!“ A utekli jsme. Šli jsme až do 23. února směrem na Hórki a Rheinland.

Polní četníci nás dostihli poblíž Zhořelce. Mysleli jsme si, že tady je situace jistější a že můžeme jít i ve dne. A to byl náš omyl.

Dovezli nás až do Zhořelce a tam zavřeli do takové boudy. Řekli: Před soud! Tak jsme se dostali před vojenský soud za dezerci. Co se stalo s ostatními, nevím. Mě od nich oddělili, viděli ve mně jen osmnáctiletého kluka. Nohu jsem tehdy ještě měl.

Strčili mě do trestné roty, prapor 999. Přišel jsem do oddílu, v němž byli sami námořníci, posádka ponorky. Odmítli vyplout. Tam jsem se naučil neústupnosti.

19. dubna 1945 ve tři ráno jsme museli ven na rozkaz: „Zaútočit na ruskou hlavní linii a přivést zajatce! Přes Nisu a kupředu!“ Žádnou pušku s sebou, jen lopatu.

Ti námořníci řekli: „Ani náhodou, z toho nic nebude, my zůstaneme ležet.“ Všichni jsme zůstali ležet.

20. dubna se opakoval stejný rozkaz. To už se postavili za nás a řekli: „Kdo nevstane, bude zastřelen zezadu.“ Co jsme mohli dělat. Šli jsme.

U břehu byly dva gumové nafukovací čluny, po osmi do každého, a přes Nisu a do té ruské linie. Museli jsme se rozdělit vlevo a vpravo. Plazil jsem se jako ti ostatní. Náhle se ozvalo bum, bum, bum. U mě taky, svalil jsem se a nemohl se už postavit. Zpátky k člunu, jen na to jsem myslel. Belhal jsem se, hrom

do toho, kus nohy pryč, bota pryč. To bylo ráno ve tři. V tom člunu jeden seděl a šeptnul mi: „Honem, honem, dostanu vás na druhou stranu!“ Ještě přiběhl jeden. A rychle přes Nisu. Tam jsem vlezl do jedné díry, trochu si ovázal nohu a nejspíš jsem usnul. Večer mě tam potom našli.

„Tady taky někdo leží,“ slyšel jsem jen. Řekl jsem: „Nemůžu sám jít!“ Vzali mě s sebou do lazaretu. To už noha byla černá. Část mi jí potom vzali.

Ti námořníci tam všichni padli. Jenom dva jsme se z toho dostali ven. Rusové udělali protiútok a všechny je zabili. Tak jsem to slyšel později. Mě nejspíš měli za mrtvého.

Potom jsem byl v lazaretu, jednou tady a jednou tam. 12. května mě odvezli do Kolína, do Čech. Tam ještě byla válka. Až do července nebo srpna jsem v tom lazaretu zůstal. Na konci jsme se tři o berlích vydali domů. Šli jsme každý den. Přespávali jsme, kde se dalo. Na jednom místě se proti nám postavili Češi, takoví mladí hejskové, a dali se do nás: „Němečtí fašisti! Němečtí fašisti!“ A já, trouba, začal žvanit lužickosrbsky. Hned jsem dostal takovou, že jsem se svalil do příkopu. „Ty fašisto, ty!“ hulákal na mě. Dokud nepřišel jeden ruský vůz s koněm, ten ty Čechy zahnal. Zachránil nás. Jinak by nás snad zabili.

No a v Ústí stál lazaretní vlak plný raněných, tak jsme do něj vlezli. Jel až do Saské Kamenice. Tam byli ještě Američani, ti nás nepustili dál. A tak jsem se vrátil domů až v lednu šestačtyřicet.

Táta s mámou byli ještě živi. Pět kluků nás bylo, dva zahynuli ve válce, tři se vrátili domů. Já byl nejmladší. Naši měli jednu husu, jinak nic. Zařizli jsme ji a za ni jsem potom od Adermana dostal protězu.

Náš táta ještě v šestačtyřicátém umřel. Zůstal jsem, jednohohý, sám s matkou. Měli jsme malé hospodářství se třemi kravami. Nebylo to lehké. A k tomu všemu byli všichni, co se vrátili z války, hlídání jako fašisti a lupiči. Vrátil jsem se domů s jednou nohou, ale nic jsem nedostal. Šel jsem dělat do kamenolomu, abychom měli nějaké peníze. Člověk sebou musel mrskat za 62 halířů na hodinu. Ale skaláci mě podporovali, to musím říct. Dělal jsem tam až do roku 1956, než Hórčané řekli: „Ty takhle s jednou nohou děláš v lomu, a my potřebujeme starostu.“ Tohle bylo pro mě taky těžké. Neměl jsem žádné vzdělání.

Hórčané mě zvolili 1. března 1956 starostou. Ten, co dělal starostu doteď, Mikławš se jmenoval, měl taky jednu nohu. Jen to mi bylo líto, že potom dělal v lomu, jako předtím já.

Feliks Statnik (1928–2008):

Jako děti jsme se o politiku nijak zvlášť nestarali. To první září 1939 si pamatuju přesně. Přišli jsme do školy a učitel nám řekl: „Můžete jít hned zase domů, vypukla válka.“ Běželi jsme a radovali se a křičeli, protože jsme si pod tím neuměli nic představit. Až potom, když jsme přišli domů, maminka se divila, jak to, že jsme už zpátky, a když jsme jí řekli, že začala válka, řekla: „Ale to zase budou muset muži do války.“

Otec už jednou ve válce byl, v té první. A taky jsem měl bratra. Úplně na konci jsem musel i já do války, protože jsem byl na gymnáziu. A gymnazisté a ostatní středoškoláci museli jít pomáhat k protiletadlové dělostřelecké divizi. Jako pomocníci divize jsme byli nejdřív umístění ve Schweinfurtu nedaleko Würzburgu. Tam byl závod Fichtel & Sachs, kde předtím vyráběli kola a motocykly a teď válečné věci. V okolí závodu nás bylo sto dvacet chlapců, někteří dokonce hlídali na dvoře. A druhého dne ráno, když jsme měli zase apel, nastoupilo nás už jenom devadesát. Třicet chlapců zemřelo při nočních náletech. Museli jsme odklidit těla těch, kteří přišli o život. Hlasitě jsme plakali, protože to byli naši spolužáci.

Potom jsme se dostali do Čech. V Duchcově jsme měli hlídat závod, kde vyráběli benzin. Pak jsme jeli ještě do Rastenburgu ve Východním Prusku, kde byl Hitlerův hlavní stan. Viděli jsme ho jen zdálky.

Ke střelbě jsme se ale nedostali, protože se rodiče hněvali a řekli, že podle vyhlášky velení nesmějí žáci na frontu. A tam už byla fronta, tam na severovýchodě...

Z vyprávění N. N.:

20. dubna přišli Rusové do Pozdec s takovými malými koníky. Ach, to ještě všechno vypadalo dobře. Doma jsme večer pěkně seděli spolu ve světnici, také jedna moje známá z Chelna, se kterou jsem se znala z mládí. Její otec byl ve válce, bála se sama doma. Její máma řekla, ať tedy je na čas u nás, než se to přežene.

Tak si tam povídáme – najednou přišli dovnitř a ženským a mně řekli, že s nimi máme jít něco jim ukázat. Tak jsme jim šly něco ukázat. Pak to přišlo: do sklepa, potmě, zhasnout. To nemusím povídat,

co bylo potom. A odtamtud nás hnali puškami k sousedům, ke Smolovům. Tam stejné drama, zase pár dalších. A potom k Welsovům.

„Tak, teď tady můžete spát, spát,“ přikázali nám. My jsme byly vyřízené. Tady nezůstaneme, řekly jsme si s Madlenou, vyskočily jsme oknem a letěly do polí, domů jsme si netroufily.

Celou noc jsme ležely venku na poli. Pršelo, my nic na sobě, jen tak, jak jsme chodily doma. Řádkami v bramborách začala téct voda. Utíkaly jsme u Nuknice k tomu dubu a tam jsme si sedly každá z jedné strany. Čekaly jsme, co bude dál. Ach, to bylo doopravdy zle. Dívaly jsme se na Budyšín, ten byl samé světlo, určitě tam hořelo. Vždyť tam se také bojovalo.

Začalo svítat a Madlena povídá: „Tady taky nemůžeme zůstat. Pojdme do Nuknice. Není to daleko.“

... Konečně jsme zase mohli jít domů pokrmit dobytek. Báli jsme se jako nikdy. Nás pár děvčat v noci leželo na patře pod jetelem, soused a náš děda nás tam zapakovali a narovnali na nás stará prkna...

Jemináčku, byla s námi Miklovic Tonča, zdá se mně, Šnajdrovic Marja, já jsem tam byla a ještě tři nebo čtyři děvčata.

A najednou slyšíme, jak tam dole obcházejí Rusové. To byly chvíle... Já když viděla Rusa, třásla jsem se po celém těle. Tonča Miklů povídá: „Dali pryč ten žebřík, co jsme sem po něm lezly?“

Vykoukly jsme a oni ten žebřík zapomněli odnést. Rusové ale byli tak opilí, že si toho nejspíš nevšimli. Jak tam tak nahoře ležíme, najednou slyšíme, že se střílí. Jezuskote, koho to už zase trefili?

Najednou volá náš děda: „Madleno, Madleno, kde jsi?“ Nikdo neodpovídal. Myslely jsme si: tak to zastřelili naši mámu. A oni ji zrovna hnali ze světnice někam nahoru. Měla takové štěstí, šesti vojákům se vytrhla, utíkala k sousedovi a schovala se tam někde pod prkny. Zůstala nejspíš úplně sama. (...)

... Druhý den pantáta Krawc a pantáta Mikl, to byli taková dva stateční mužští, povídali:

„My se teď půjdeme podívat do Pozdec, vypadá to tam klidně.“

Tak šli spolu do těch Pozdec, tam bylo ještě pár vojáků, ale ti byli úplně namol, slavili konec války. Zařizli slepice a všechno, co tam bylo ještě živého. Pantáta Krawc se ještě dostal k jedné slepici a s tou slípkou oba mužští přišli zpátky. Škubali jsme ji pak v jednom vědru, co jsme z něj krmili koně. Rozdělalí jsme oheň a slepici uvařili. Mužští zatím našli pár brambor, tak jsme ty ertepličky vařili rovnou ve slupce a v lesíku jsme si udělali piknik. A bylo dobře.

Odpoledne byl pak v Pozdecích klid, Rusové byli najedení a napití a zmizeli. Jeli jsme domů.

Ale doma, no, tam to vypadalo! Jedno prase u nás ještě našli, to zastřelili a opálili a strčili do bedny, ale tu pak zapomněli vzít s sebou. Maso už nebylo k ničemu, všechno to smrdělo, bylo moc teplo.

Než přišli Rusové, sbírali jsme ještě vajíčka, ale do Budyšína už jsme s nimi nemohli, bylo to nebezpečné. Ty bedýnky tam ještě stály. Ale vajíčka všechna rozmlátili o zed'. Z hlouposti. Tam to vypadalo!

A do našeho sklepa házeli ze schodů vnitřnosti ze slepic. Po schodech se nedalo jít, člověku se dělalo špatně. A jak jedli maso, všechny kosti byly po zemi.

Museli jsme si napřed udělat někde koutek, který by byl trochu čistý. Na záchod se nedalo jít, pak jsme týdny uklízeli, aby bylo trochu čisto.

(...)

A ještě později, když jsme pracovali na polích, kolikrát jsme museli z polí utíkat. V červnu, v červenci. Rusové jezdili po silnici v takových vozících s jedním koníkem, a když viděli někde nějaká děvčata, zastavili, seskočili a běželi k nám. Blízko Lejna taky jednou přiběhli, já jsem utekla. Byla s námi jedna z Lejna, tu tam přepadli, jezuskote, i když to bylo už zakázané. Ale když to nikdo neviděl, nedalo se nic dělat. To bylo opravdu zlé, těžká doba to byla.

Pamatuju se, že jsme se jednou modlily růženec a zase přišla taková banda dovnitř. Jeden se smál a říkal, že to u nich dělají staré báby. Nic nám ale neudělal. Jen se podíval a zase šel. Ti ostatní za ním. Klepala jsem se po celém těle.

Kolikrát jsem si říkala: díky Bohu, že jsem od nich něco nechytla. My jsme se potom všechny, co jsme s nimi něco měly, musely dát v lazaretě u Prčic vyšetřit, když zase přišli Němci. Jenom z Pozdec to bylo šest nebo sedm ženských.

Někdy si člověk říká, že se zachoval špatně. Měla jsem se nechat zastřelit. Jenomže to jeden neví, co bylo správně. Odpustila jsem jim a všechno, ale pěkná doba to nebyla. My jsme k nim měli důvěru, že to jsou Slované, ale to nepomohlo. Zkoušeli jsme s nimi mluvit lužickosrbsky, ale ani to nám nepomohlo.

Převzato z knihy Beno Budar: Byly to zlé časy, vydané Městskou knihovnou Varnsdorf v r. 2012.

Přeložili: Zuzana Bláhová-Sklenářová, Milan Hrabal a Stanislav Tomčík.

BENO BUDAR (*1946) je synem Lužické Srbky a důstojníka Rudé armády. Svého otce objevil až po šedesáti letech, v roce 2006, v moskevských vojenských archívech. Kromě knihy Tež ja mějach zbožo (*Také já měl štěstí, 2005 a 2006*) vydal čtyři sbírky básní – z nich nejvýznamnější je Naš kusk zemje (*Náš kousek země, 1994*) – několik prozaických knih pro dospělé, mj. W susodstwje makrelow (*V sousedství makrel, 1979*), i mládež, např. Cowboy Tom abo Dyrdomdej ze zaka (*Cowboy Tom aneb Dobrodružství z kapsy, 1995*). Je zastoupen v mnoha antologiích. Překládá z ruštiny a němčiny. Na zahradě svého domku postavil stodolu, v níž buduje památník lužickosrbské literatury.

VÝSTŘELY ZMIZÍ

se rozplývá jako tabulka čokolády: Supermarket
stoh nervů. *Někdo* s velkým šátkem
okolo krku, přestěhovala tkáň. Vzdechala přitom.
Nebo nevlastním nic?
svaly dialektiky. Drogy.
Mozky kytovců na pohyblivém pásu. (namoržník)
Satyrové s kontrabandem dialogu ve volejbalovém míči.
Sny kroužily jako jestřábi.
Kočkodani slov mizí na liánách básní
v džungli významů, od listů
se odráží jejich vytí. diagram.
žabokoně v burkách. Mikrofrankenstein.
kontrolu *A vice versa.*
Kdysi mi bylo 16 let.
(choropopis)
Vysoká kvalita
viditelnosti,
bioetiko, kompe.
vědomí zapnuté
na noční vidění,
(vzducholot)
vodopád se vrhá ze střechy věžáku
zbytky **žluté** barvy
muž nebyl správně
vychovaný, příliš dojmů v přílišném dni.
odplul za korálový útes
prosvítající žebra osvícená střeva
zkamenělina olympského nektaru.
Zakolísání, když mineš Héraklovy
sloupy.
snop
elektrických jisker v propastech mozku:
blesk mezi synapsemi
plod
směšného nedorozumění
víry v horší prohru.
v nitro mozku,
vítr v nervovém systému.
po obloucích mostu z Bristolu
do Newportu,

přílivové elektrárny,
 sobě bez odrazu
 v zrcadle vody,
 palec po zmizení.
 pestrobarevná vitráž mozku v rozetě lebky.
 tím
 víc v rozpacích, čím víc mluví.
 Čtečko, která
 jsi teď
 diodou.
 nabobtnává jako balón
 nekonečnost. rozkvétá, nabobtnává,
 forma trvání podobajícisedechu
 svazek rozměrů,
 z vlastního nepřekročitelného středu
 jako ve středověkém díle,
 napijte se
 lektvaru z kotev,
 střapce účesů splývaly z oken,
 na trakaři přihrkal vyčerpaný osel,
 v duši trabanta
 spadl žeton, mnich
 se zmítal mezi jatagany.
 Bratr automatu.
 se připlazil do nory noci
 s vybledlými flitry.
 Rozbilo se mi mířidlo, zmražené dorty.
 Terminátor se svazkem klíčů
 k prolomení šifrogramu.
 kleknul jsem si, abych si zavázal tkaničky
 jako list nemocné jabloně. Hlízy
 slov.
 otýpka diferecované zeleniny. Zvednul jsem
 prasklou šnečí skořápku,
 ranvej pro lenivou mouchu.
 Ve sklenici tisíc let starý čajový kámen.
 Viděl jsem Džingischánova vojska na motorkách.
 staré ozubené kolo
 nad lukami přísloví,
 mažoretka máchá
 žezlem, září měsíc.
 Ztišení můžu se jenom dohadovat.

viděl jsem náhrobky středověkých biskupů
s tvářemi plochými jako talíře
žebra křížových kleneb
projdeme
vytesanou dějinami
po zapojení se do
nesmyslnému ztuhnutí
akcí
srdce
soustavy.

baldachýn sklepení
bránou sahající do nebe
ze zbastlených snů.
soustavy integrovaného obvodu, která
kybernetickou extází
paradoxem existence.
dynamu poháněného otáčivým pohybem sluneční

smrad spáleného masa z hrudního koše
u ohromných pecí,
dobře, že to nebyly lidské kosti.

Jdu k vám nevyužitě šance
částčkami vlhkého
vzduchu v bouřce, kotva z křehkého
skla
palmy
posel přízračného podzimu

hořte prožitky
ve stohu slov.

• • •

Kdy zmizí z našich snů
ksichty z řecké mytologie?

A kdy si vzpomeneme na slova
která odešla do nepaměti
je to fajn, není to hloupé, intenzivní
jako sklenice vody se závorem
nebo knížka s černobílou obálkou
Té pračce z toho jeblo
a on běžel městem
a otevíraly se před ním brány
do jiných světů.

Proč se mi zdálo o vile
plné amerických básníků.

A naproti vila
plná britských básníků.

Zívající tvář v bodavém šerosvitu je odražené sklo.
Kdo ti dal denotát?
Předpokládáš něco?

Moře přilepené na chleba.

Rovina pitomosti.

Zasouvej a vysouvej básně jako šuplíky
plné much nebo máku –
– s bleskem uvnitř

Tady je sídliště prefabrikovaných ruin beze stěn.
Usměj se na kytku, vezmi si lízátko a jdi tam.

Čeká tam Nikdo. Po boku rudou diodu
rozprsknutou po třpytícím se křížení
kovových konstrukcí
vznášejících se jako vzducholodě –
– Tvoje oči jako vzducholodě
na špicích věží.

Dálnice vystlaná zčernalými slunečníky.

Chlapík, který má strniště jako bodláčí. Kámoši.

O-blud. Nocně. Gumídek hryže kameje.

Víra dělá deuterium. Sodíkové lampy
bytostného Já. Neser se mi sem
ovčáku, štára zvuku. Zvážit
hovno, hovno a zlato a pravdu.
Rozviklejte mě, rozhoupejte částice.
Klikněte do podstaty, hnátem přes kraj
okapu, oněmělý holub padá.
Termín kašle se odpíná jako přívěšek
věžáku dětského řevu. Pláč
má talent. Krev zvěře rachotí a svítí,
což se odehrává na zdevastované
poškrábané fotografické desce
paměti, na sliznici hororu,
zbydou telefony čísel, tři
hodiny denně, osm hodin
denně, týden hoří, sem
s magnéziem, sem se světlem, ne
lampa, ne slunce, ne měsíc,
ač v úplňku, ne oko, kdo kdy
viděl neviditelné světlo
zacloněné poznáním, světlo
z jiného rozměru, kdo kdy
viděl, jak se vlévá do Já,
Nikdo vidí, jméno zaniká, slova
mizí, rytmus to zavěsil,
sny o teď, idea na
světle, konec, čistota, jednota,

odlet odsud už není zapotřebí,
osud už není zapotřebí,
nemá podstatu,
nemá obrys,
proniknutý,
proniknutí,
nehmotné
a nepopsatelné.

Jako nepodepsanou ruku
na vás otevírá hubu
Manekýn Důstojnosti.

CESTA KOLEM STANICE

kapka na jehle
jak když prkno práskne o dlažbu

smích třech neslyšně
kráčejších holek, když

sníh zesklíví
lumpnsportovec

mezi polystyrénovými motýly
a soubory shozené paměti omylů systému
a sen jako jitřenka:

už nehladovějí jenom žaludek
a játra. Hladovějí ramena.
A každý začátek je v uvozovkách banality,
například komunistický absolutismus,
a taky A na začátku věty k
nespolknutí.
tahák výsměchu? Měj z toho prdel.

Sedí, jako kdyby nebyl,
a je ve hře. Žene se
za stopou kouře událostí
a vykouří ho to z nich, někam.
Hned. Časem se rozprostře do nekonečna.

kapka na jehle
se proměnila v blesk
drásající oči,
v pruh světla z promítačky,
který jde zřítelnicí a bulvou oka.
Jaký film se odehrává

v mozku? Co zůstalo utaté?
Prkno větru? Tuberácký
smích? Zmuhlali to?

Ty! Nastaň!

HAPPY DADA:

říká doráda: zbadala
som hada, paráda,
váda, trapná estráda
mrchapes
a Praha do rána,
a rána, krk, reggae,
trh a krb! Přikrádá se Saddám
na lada Muhammada
a bádá

zda padá

déšť
als happy dada als sound´da,
to není Poundova vada a
nám dodá voda sil,
to byla pohoda,
když dodo hnil,
leč katoda ani anoda nám nic nedodá,
a kdo se nedá, tomu nikdo nic nedá,
null mit nuddeln in moon,
pagoda a sweet fast skunk
skok in school, sceptic kung-fu in typhoon
und simsons on screen

řeč doktrín

dodávajících dnům další dna

a fčil: mur nur fur kur

cyp-dup.

No-one knows how it grows,
frázofrenik s fraktálem frňousu Freudovy frizúry
voálová vlna a la Aal im Allee,

sallam

allus

als minu-lost,
která z ní padá v tom anglodada,
temné thé v temnot tmě

ako die

a Didi a MIDI LIDI

und da:

říká monáda dada
als Versager

JAK

se přeložit
do jazyka, jak se
v něm převracet na druhou
stranu, kam se
vydávají ti, kterým
je těsno na tomto světě,
ale
jak bude jazyk převracet nás,
až už nám to bude
lhostejné?

(přeložil **PETR MOTÝL**)

***ROBERT RYBICKI** (* 1976) je polský básník a performer, působil jako redaktor v Londýně vydávaného časopisu Nowy Czas. Básně pocházejí ze sbírky Dar meneli (Dar lůzrů), která by knižně měla vyjít v Polsku v r. 2014, připravuje se i její české vydání.*

Navigační mapa, 2012

Jakub Grombář | HRABAL – HOMO POLITICUS?

Spisovatel malého národa má jen zřídka kdy to štěstí, že může být sám se svou fantazií. Zvláště u nás museli literáti často suplovat politické profesionály, obvykle ke škodě literatury i politiky. Ale Hrabal vždy rád chodil mezi lidmi a sdílel s nimi jejich běžné starosti. Ačkoli by jen těžko mohl fungovat v rámci každodenní politické agendy, vzpomeňme si, jak sebeironicky psal o své neschopnosti vyplnit správně jakýkoli úřední formulář (mohla to být jistě i stylizace, vždyť dokázal vystudovat práva), rád do veřejného dění kibicoval. Viděl i v politice součást *theatra mundi*, jehož se cítil účasten.

V roce 1945 vstoupil Bohumil Hrabal do Komunistické strany Československa a rok na to z ní zase vystoupil, když pochopil, že hlavní slovo v té straně nemá Breton, ale Stalin. Protože komunisté jako každá sekta ze všeho nejvíc nenávidí odpadlíky, byl počátkem padesátých let obviněn z trockistické úchylinky; naštěstí byl příliš malá ryba na to, aby mohl figurovat v nějakém monstrprocesu. Musel však svoji „vinu“ odčinit dobrovolně-povinnou brigádou v kladenských hutích, kde utrpěl těžký úraz.

V padesátých letech Hrabal o publikaci svých textů ani neuvažoval, vybudoval si vlastní svět mezi chytrými knihami a přáteli, s nimiž pořádal bujaré „svatby v domě“. V jeho tehdejších textech vytlučených na atomové mašině Perkeo se kafkovská atmosféra obleženého města prolíná s pohansky bezuzdnou radostí ze života, z cyklického času nezávislého na poměrech. Doba je brutální, ale „lepší se to v oblastech duchovních“. Hrabal neměl v povaze močit proti větru, těžko by dokázal jako strýc Pepin roznášet v dobách nejtuzšího kultu osobnosti po městě vymyšlenou zprávu o Stalinově smrti. O povaze vládnoucího režimu si nedělal naprosto žádné iluze: když píše o zatčení Václava Černého, dobře si uvědomuje, že příště může být na řadě on nebo přítel Marysko.

Mnoho lidí stálo za onoho času před volbou, zda emigrovat. Hrabal, ač cestoval velice rád, by však v cizině mohl dlouhodobě existovat jen těžko: „V kaluži vody vidím oceán, když se plavím po moři, mořím se steskem po rybníčku v kopidlinském lese, v hromadě písku vidím velehory, když jsem stál na Jungfrau, tesknil jsem po semické hůrce.“ A nestál ani o úděl vnitřního emigranta, snad to viděl podobně jako zmíněný Václav Černý, který se pokusil v roce 1958 využít politické uvolnění k nápravě vztahu s režimem: „Slova a sny mohou být, alespoň částečně, kryty činy – čemuž se právě říká život, tvůrčí, platný život – vždy jen na půdě reálné sociální skutečnosti, z níž lidé neemigrovali ani vnitřně, ani tělesně. Tou reálnou skutečností je pro nás tato naše vlast roku 1958 a je jedinou reálnou skutečností, jedinou, jež je nám dána.“

Hrabal byl při vši své jurodivosti v podstatě realista, proto mu byly směšné ty „držky stížené stihomamem“, které fantazírovaly o tom, jak nás Američané přijedou osvobodit. Komunistický režim vnímal jako součást kosmického řádu, apokalypsy, v níž poražené třídy trpí za své hříchy, a ještě musejí vlastníma rukama likvidovat vlastní vývěsní štíty, které nový režim potřebuje na svou „mírovou ocel“. Věděl, že když hříbátko vycucá kobylu, tak ji odkopne, a stejně osudově musí vyklidit pozice i buržoazie, která už nemůže přinést nic inspirativního. A surrealistická část Hrabalovy duše se z absurdit historického přelomu radovala a dokázala furiantsky zvolat: „Už abych se dočkal, jak v Americe budou černoši jebat milionářský dcerušky. Adijé, starej světe!“

Film *Skřivánci na niti*, dokončený těsně před vlnou zákazů, ukazuje padesátá léta optikou pohádky, v níž láska mezi politickými vězni přemáhá všechny mocenské intriky. Bezstarostná scénérie šedesátých let, mezi jejíž symboly Hrabal patřil, však tehdy už končila. Atmosféru nenápadně, ale nemilosrdně nastupující normalizace Hrabal vyjádřil geniálním obrazem horské vsi, v níž hrobník vykope před zimou hroby do zásoby pro každého, kdo se mu zdá na umření, aby pak nemusel kopat do zmrzlé hlíny. V roce 1970 byla zakázána již vytištěná Hrabalova kniha *Poupata*, o rok později policie rozhání jeho oslavu narozenin kvůli účasti Josefa Smrkovského. Bohumil Hrabal se v podstatě stal nedobrovolným disidentem. Navíc mu zemřeli rodiče i strýc Pepin, většina kamarádů skončila v emigraci, bourání staré Libně ho donutilo odstěhovat se na sídliště. To vše musíme také položit na misku vah, chceme-li Hrabala soudit za to, že hledal cestu z izolace i za cenu vlastního ponížení.

V něčem ovšem byla pro Hrabala normalizace užitečná, podobně jako nelitostná padesátá léta pro výše zmíněné buržousty, jejichž vily se proměnily v mateřské školy: přestal být celebritou a mohl se soustředit na vlastní psaní. Poté, co Morytáty a legendy naznačily, že se autorova dosavadní poetika začíná vyčerpávat, obrátil se do minulosti a vytvořil knihy, které se nedají v dějinách české literatury nijak obejít: *Městečko*, kde se zastavil čas, *Něžný barbar* a *Obsluhoval jsem anglického krále*.

Mezitím však režim pochopil, že pokud chce alespoň navenek předstírat svoji příslušnost ke kulturní Evropě, jen s radostně budovatelskými spisovateli díru do světa neudělá. Připuštěn byl tedy Ladislav Fuks i Vladimír Páral, ovšem za cenu, že budou psát „ad usum delphini“. Introvertnímu Fuksovi prošla nakonec i nesrozumitelná a dekadentní *Vévodkyně a kuchařka*, když napsal o Fučíkovi *Křišťálový pantoflíček* a „brychovskou“ variaci *Návrat z žitného pole*. Extrovertnímu Páralovi bylo dovoleno dál tepat abstraktní maloměšťáctví, pokud ubral na jedovatosti a v praxi přitakal existenčním kompromisům jako v knize *Radost až do rána*, podle níž vznikl i velmi nepovedený film. A došlo i na Hrabala.

Hrabalův dosti trapný rozhovor pro tehdy jediný povolený literární časopis *Tvorba* v roce 1975 představoval zklamání pro řadu Hrabalových příznivců, kteří vzhlíželi ke spisovateli i jako k morální autoritě. Odrazem tohoto šoku je i *Hvížďalova kniha České rozhovory ve světě*, v níž zpovídání zpochybňují věrohodnost autora takto zhanobeného. Zazní však i názor, že Hrabal možná neviděl dilema v tak vyostřené rovině. Proč by neměl říct veřejně, že bude volit svého poslance, kterého znal jako dobrého souseda, co s ním rád posedí v Hájence na pivu a co občas zajistí u vrchnosti i něco užitečného pro obec? I Hrabalovy vzory, Kant, Goethe nebo Dostojevskij, přece uměly dát císařovi, co je císařovo. A politika byla pro Hrabala mimo jiné hrou, v níž je nutno respektovat vítěze. Jeho oblíbení hrdinové z antické mytologie také na cestě k moci neprojevovali přílišné skrupule. Kromě toho byl z rakouskouherské generace, vychované v tom, že autoritám se prostě neodporuje (občas se s touto mentalitou ještě u starších lidí na vesnici setkáte). Raději si nevábnu realitu upravil pomocí vlastní imaginace. V tom může připomínat *Otu Pavla*, který v *Pohádce o Raškovi* učinil z Tita a de Gaulla bájně bohatýry a zamlčel problematické rysy obou státníků, jež se do pohádkového žánru nehodily.

Hrabal se hrdě hlásil ke svému tatarskému původu a snad i odtud pramení jeho orientální fatalismus. V jeho knihách chybí ono v české intelektuální tradici zakořeněné protestantské moralizování, snaha oddělit zrna od plev: „Co to je charakter? To je člověk, kterej trvá na tom, co si o sobě vymyslel.“ Hrabal spíše vyznává moudrost starých chasidů, že i ďábel je nezbytnou součástí světa a snaha o jeho odstranění vede ke katastrofě. Proto jako humanista dokáže vycházet se švagrem esenbákem, nevádí mu, ani když si tento přivede na návštěvu kamaráda kata, který detailně líčí, jak věšel masovou vražedkyni *Hepnarovou*. Spisovatel je návštěvníkem fascinován neméně než jeho kočky. Bolest k jeho světu patří, bez ní by neměly cenu ani ty idylické okamžiky. Dokáže to ve zkratce vyjádřit ve svých oblíbených scénách zabijaček, kde líčí stejně barvitě vraždění i následnou hostinu.

Tady by se daly hledat příčiny toho, proč Hrabal chodil po jiných cestách než intelektuální disent, zakořeněný v pozitivistické a obrozenecké tradici. Režimu se normálně lidsky bál, ale zároveň se cítil být do jisté míry jeho součástí: „Nechci stát stranou a chci po svém způsobu přispívat k tomu, aby mezi lidmi byly vztahy, jaké mají být mezi socialistickými lidmi.“ (Ať už to tedy Hrabal skutečně řekl, nebo mu tato slova vložila do úst redakce *Tvorby*.) A také byl jen člověk, přízeň mocných si v šedesátých letech užíval a chyběla mu. Nemohl se vrátit do anonymity padesátých let. A možná i cítil závazek ke svému talentu, jenž mu nedovolil plýtvat energií v konfliktech s nenapravitelnou mocí. Brechtovské „nešťastná země, jež potřebuje hrdiny“ lze parafrázovat na „nešťastná země, jež deleguje hrdinství ausgerechnet na umělce“.

Z Hrabala povoleného však můžeme mít podobný pocit jako z *Winstona Smithe* na konci románu 1984: člověka vnitřně zlomeného, který je pouze trpěním coby názorná ukázka všemocnosti režimu. Už to není ten furiant a mistr světa, také jeho texty jsou na první pohled státoporně přičísnuté, zbavené všech hrabalovských paradoxů a idiosynkrazí, autorova genialita však tiše, potutelně vítězí nad tupostí cenzury. Například v povídce *Krasosmutnění* vypadlo z popisu tryzny za TGM to hlavní, tedy *Masaryk*, který byl nahrazen starostou městečka – o to víc však v textu zeje zlověstná díra, poukazující na to, že režim cosi ze zkušenosti národa vymazal a nedokázal to ničím nahradit (kult *Lenina* byl natolik byzantsky primitivní, že ho nemohli brát vážně ani sami komunisté). *Vítězslav Ržounek* pak psal zašmodrchané sofistiky o Hrabalovi jako samorostovi, jemuž je třeba odpouštět omyly, protože v zásadě je na správné

straně. Zatím se sám Hrabal potil na služebně a trnul, jestli ho soudruzi pustí na dovolenou do teplých krajů.

Jiří Menzel, režisér oskarových Ostře sledovaných vlaků, prošel podobným vynuceným pokáním jako Hrabal a nakonec mu byl dovoleno zfilmovat i Hrabalovy předlohy Postřižiny a Slavnosti sněženek. Těmto filmům dnes bývá často vyčítáno, že v nich Menzel zredukoval hrabalovskou poetiku na popis bodré sousedské idyly, v níž je nejdůležitějším problémem, aby bylo pivo správně vychlazené a zda podávat ke kančímu masu zelí nebo šípkovou omáčku (na to se dá namítnout, že Hrabal sám byl s těmito adaptacemi spokojen, z druhé strany samozřejmě může přijít konstatování, že u autorů předlohy zpravidla radost ze vzniku filmu převáží nad výhradami, navíc v mimořádných okolnostech jistě fungovala i jistá solidarita ohrožených). Můžeme Slavnosti sněženek samozřejmě vnímat jako oslavu bodré a bezpečně apolitické pospolitosti, nad níž otcovsky bdí moudrý esenbák. To je však chápání dosti omezené. Z dobových diskusí (a to i v disentu) je zřejmé, že tyto filmy svojí oslavou humoru a přátelství natolik negovaly úzkoprsý bolševický fanatismus, že byly vnímány jako jistá subverze, byť v mezích zákona. Hrabala se nikdy nepodařilo ochočit, mezi ním a režimem panoval pouze „hradní mír“. Oficiální média okolo něj jen rozpačité přešlapovala a jeho knihy vycházely v nákladech, které zdaleka nemohly pokrýt čtenářský zájem; zatímco na spisy režimních laureátů sedal v regálech knihkupectví prach. Ostatně, pokud normalizátoři nevymysleli nic chytřejšího než pacifikovat poddané za pomoci konzumu, chytili se nakonec do vlastní pastě, neboť ve své neschopnosti nedokázali ani zajistit onen konzum na přijatelné úrovni.

Přišel konec osmdesátých let a Hrabal napsal Proluky, jejichž otevřenost byla i pro perestrojková nakladatelství přílišná. Otevřené až sebedrásavé popisy strachu a vynucených kompromisů jsou dosud nedoceněnou obžalobou režimu z tupé setrvačnosti ničícího i lidi v podstatě loajální. V povídce Kouzelná flétna nakonec u Hrabala nad šokem z policejní brutality převážilo instinktivní tušení nového jara národů, vyjádřené i mozartovským názvem. Naráz šly věci, které byly dříve nemyslitelné, spisovatel jel na turné do „Spokojených států“ a bavil publikum vyprávěním o policistovi přivezeném do Prahy k udržení pořádku, který v ulicích zabloudil a zoufale volal do vysílačky o pomoc. Dalo se předpokládat, že tyto provizorní poměry dlouho nevydrží.

Hrabalovy texty z doby polistopadové jsou euforické, ukazují na odvěké spojení literatury s mytologií. V jeho příbězích vystupují jako kladné postavy i politikové, kteří byli v obecné neoblíbenosti. To se dalo pochopit: konečně se něco dělo, po dlouhých letech, kdy si vrcholní politikové ze všeho nejvíc zakládali na vzájemné zaměnitelnosti. Pro Hrabala je tak hrdinou z řecké tragédie Ladislav Adamec, který napřed vzbudil v národě naději, že i komunisté by se nakonec mohli naučit vládnout civilizovaným způsobem, ale v rozhodné chvíli nepřekročil svůj stín, zachoval se jako jednak disciplinovaný straník a jednak technokrat, který nedělá nevypočítané kroky, takže se z miláčka davů stal veřejným nepřítelem. Dalším oblíbeným Hrabalovým hrdinou byl Vladimír Mečiar, až groteskní ztělesnění toho, jak si průměrný Čech představuje průměrného Slováka. Hrabal způsobil značné pozdvižení, když k Mečiarovi přirovnal svého oblíbeného kocourka. Radoval se jako ze surrealistického gesta i z „růžového kavalíra“: smíchovského tanku T-23 natřeného na růžovo, v němž mnozí viděli v lepším případě mladickou nevycválanost a v horším úmyslnou urážku osvoboditelů. Štval vlastence svými chvalozpěvy na Cikány a Vietnamce, k nimž nepotřeboval politickokorektní befel, prostě se radoval z rozmanitosti světa. Další pozdvižení způsobil, když vyzval svoji družku, aby si na počest návštěvy prezidenta Clintona vydrakslovala kundu. Mocný muž přijel, dal si u Tygra pivo a maso v bramboráku (v Praze se tomu tuším Ondráš neříká), zahrál si na saxofon a ujistil nás, že odted' už všechno půjde jenom dobře. Hrabal se na záchodě bodře družil s americkou ochrankou a nikdo netušil, jak neslavný konec brzy vezme Clinton sám i projekt Pax Americana. V dobách, kdy se všichni profesionální kolaboranti naráz holedbali svým antikomunismem, Hrabal otevřeně popsal i svoje „totální strachy“ v dobách, kdy nejvyšší autoritou ohledně české literatury bylo ministerstvo vnitra, a prohlásil: „Tenhle národ má v genech to, co tam mám i já... sklon k chlastu a ke komunismu...“

Škoda že se nám mezitím kamsi poděl onen „obyčejný humanismus, který dobyli květinami a svíčkami a pop-artem klauni a herci, děti sotva škoře odrostlé... studenti, herci a augusti, podpoření všemi, kdo mají smysl pro obyčejnou lidskost a smysl pro slušnost a humor, kdo nechtějí žít ve stínu stranických usnesení, ale žít plným životem občanů v mezích zákona a zákonů...“ Po volebním debaklu Občanského

hnutí v roce 1992 Hrabal pochopil, že ani ta demokracie nebude to pravé, protože lidstvo je „potomstvo zlé, blbé a zločinné“. Konstatuje, že jsme se uvítžili, připomíná výrok Michaela Jordana, že i jeho chyby jsou dokonalé, a dokáže politovat i Gorbačova, na kterého si v momentě porážky nevzpomněl nikdo ze západních médií, kdysi tak horlivě pěstujících „gorbymánii“ a nyní nechávajících mouřenina odejít ze scény: „A ty oči měl Gorby na Hod Boží, když se loučil... a vlastně ty oči míval už na začátku, hluboké oči, na dně se třpytil nejen osud jeho, ale i jeho národů, a tedy i nás...“

Hrabal s oblibou citoval Hegela, že jen ten národ má právo na existenci, který se sám dokáže zmladit. Sen o permanentní revoluci však musel ustoupit pragmatické každodennosti. Ve víru změn se kamsi poděla i ta pohoda od Zlatého tygra: „Hosté, jak je teď zvykem, hádali se o domy, vily, pole, louky a lesy. Mladý muž, výtvarník, řval na svoji ženu, jseš kráva, kdybys uměla s tou tvojí kundou zacházet, tak jsme měli ten milión, který nám teďka chybí a tu hospodu na Hradě si nekoupíme...“

Oblíbený obraz Hrabala devadesátých let jako nerudného staříka, který dřepí v zadní místnosti u Zlatého tygra a přicházející ctitele posílá tam, kde slunce nesvítí, je ovšem zkreslený: jednak trpěl bolestivou nemocí, jejíž vliv na psychiku nelze podceňovat, jednak učinil neblahé zkušenosti s novináři, kteří začali být ve svobodných poměrech čím dál vlezlejší. Nerezignoval však, o dění ve světě se stále intenzivně zajímal, jeho texty z oné doby, byť nepatří k vrcholům jeho díla, jsou mimořádně cennými záznamy dobové atmosféry. Spekulace o tom, nakolik byl Hrabalův odchod ze světa dobrovolný, přenechme těm, koho podobné věci baví. V Hrabalově osobě však symbolicky odešel svědek jedné epochy, který přes všechnu snahu nedokázal najít v nových poměrech svoje místo. Zůstaly knihy, které snad dokážou inspirovat i další generace a nepotká je osud povinné školní četby dezinterpretované coby ztělesnění šosáckého „laskavého humoru“.

Kafka, 2012

E. A. Poe, 2012

František Horka | CHCETE SI PRONAJMOUT HOSPODU V ALENKOVICÍCH?

Pokud byste žili na konci doby temna, kdy páter Matěj Antonín Koniáš ověšen řetězy ještě kázal lidu o medutekoucí slávě jediné choti Beránkové, kdy hodný protestantský Fridrich II. der Große, pruský král, říkal mile svým vojákům: „Prasata! Chcete snad žít věčně?“ a chystal se opět dát za vyučenou Marii Terezii, císařovně rakouské a královně české, možná byste přemýšleli, že by i tak v těchto neklidných dobách bylo lepší být někde v klidu na vesnici a pronajmout si hospodu.

Přečtete si, jaké podmínky budete muset v takovém případě splnit.

Dokument se zachoval díky Františku Skopalíkovi, sedlákovi ze Záhlinic, ale též zemskému a říšskému poslanci, který ignoroval ekologickou snahu úředníků napajedelského panství o recyklaci starého papíru a zachránil spoustu dokumentů pro další pokolení.

1. ČERVENCE 1755

Pronájem panské hospody v dědině Alenkovice na 3 roky od 1. července 1755 do posledního června 1758 Leopoldovi Huberovi; k hospodě patří na 17 měřic pole a kousek louky.

Podmínky jsou:

1. Hospodský má nejen sám zbožný a poctivý život vésti, ale i své domácí k takovému přidržovati; klení a lání sám se zdržeti, ale ani domácím ani hostům toho netrpěti.
2. V neděle a svátky před službami Božími a v čas mše svaté a kázání ani vína ani piva neb kořalky nešenkovati, v době té lidí v hospodě netrpěti, nýbrž je pilně napomínati, aby do kostela šli a službám Božím přítomni byli. Neuposlechnou-li po dobrém, má je přísně vyvésti a šenkovnu uzavřít až do skončení služeb Božích.
3. K zamezení rozličného zla a lehkomyšlnosti nesmí po 10. hodině večer ani muziky býti ani víno, pivo neb kořalka se nalévati (leda jen cizím a pocestným a domácím jen hodným).
4. Jest povinen šenkovati jen vrchnostenské víno a pivo, také kořalku jen od Napajedelského vrchnostenského palírníka, a to za ustanovenou cenu. Drábům má býti dovoleno visitovati jeho sklep, a kdyby nenalezli zásoby nápojů, má pokaždé zaplatiti 30 kr. Kdyby nápoje falšoval a nešenkoval je tak, jak je z panských sklepů obdržel, zaplatí 10 tolarů trestu; též na míře hosty aby nešidil, nýbrž vždy na míru od vrchnosti obdrženu a cimentovanou naléval. Při obsluze hostů má se vždy vlídným a neomrzelým ukazovati, na ně se nesápati, cestujícím dobrý kousek jídla poskytovat, placením je nepřetahovati, aby neměli příčiny někam jinam na škodu vrchnosti choditi.
5. Jest povinen přijímati počestné lidi ve dne i v noci, ale lehkou a podezřelou luzu, jako: zloděje, loupežníky, cigány, lehkomyšlné a nestydaté ženštiny a podobné nesmí přechovávat, nýbrž musí je odmítnouti.
6. Hru v karty a v kostky, rouhavé řeči a písničky, tupení a pomluvy, přísáhání, nadávání a klení netrpěti, též pokoutné schůzky chasy zamezovati.

7. Na oheň pozor dávatí, proto hlavně v maštali a chlévech kouření netrpěti a vždy se sám přesvědčiti, zdali se se světlem opatrně zachází a neodebrati se spíše k odpočinku, dokud se nepřesvědčil, že světlo v maštalích a oheň v kuchyni nejsou uhasnuty.

Kdyby se nějaká škoda stala ohněm, zaviněným jeho lidmi neb cizími, nejen za ni ručí celým svým jměním, ale musí ji také hraditi.

8. Pod ztrátou svého nájmu nemá zůstávati dlužen ani za vyšenkované víno, pivo a kořalku, ani roční činže, stržených peněz nemá používati ku svému obchodu, nýbrž je do důchodu Napajedelského odváděti.

9. Poněvadž jest mu hospoda i s příslušenstvím k jeho užívání postoupena, má za to do Napajedelského důchodu dávatí roční činže 25 R., vždy čtvrtletně napřed 6 R. a 15 kr.

10. Jako hospodu v dobrém stavu (dle inventáře purkrabského) přijímá, tak ji zase při budoucím odstoupení má v takovém stavu odevzdati.

11. Aby vrchnost pojištěna byla, za všechny rešty v důchodě i za možné škody jeho nedbalostí způsobené zavázal se reversem celým svým i svého švakra Frant. Procházky, pekaře v městečku Napajedlích, jměním.

12. Bude-li se dle těchto podmínek chovati a platy své pořádně odváděti, má z panských lesů dostávati k otápní světnic 20 sah dříví, které Alenkovští nadělají a bezplatně dovezou.

PODZIM JARNÍ PROCHÁZKOU

dnes kvetou kaštany na nádvoří Château de Blois
sbírám jejich podzimní doteky
vonící jedy
Matky Královny Děvky
v kapse probírám chůzí jejich polibky
cítím nahost ušními lalůčky
kouřem panny Johanky před tajným tribunálem

a u pramene hyne žízni básník mladých děvčat

*zadečky lákající oblinky kavárenských čokoládových v podzámčí
klíny ukryté v černých labutích
ňadra jako růženec se modlí všichni chtiví*

odhodím
pero opisující
odmítnut
ve svatém přijímání

MALUJEŠ! (KRESBA TUŽKOU)

Maluješ krve tetování tvých zad saji
křídla mi utínáš: *maluješ!*
ryješ do mého srdce (ne)motýl **SMRTIHLAV**
kříž bez Krista má ruce přibité
Jablka hříchu umírání kámen klopýtání
mé *oči vyloupané* na misce dřevěné ti přináším –
tančíš Salome prsty po mých očích
já tě nesmím vidět
jsem studený – *prasklá větev* – jsem studený
tvoje blaženost tančí s mou Smrtí objímáš mne
na vždy v tvých **OBRAZECH**

ZÁVIN

U stánku nádražního závin

makový ořechový jablečný

sedíš naproti dvě modřinky
na vnitřní straně stehů hypnotizující:
„jsem docela klidný jsem docela klidný“
polykáš

makový ořechový jablečný

líbáš sluchátka walkmanu vášnivě
vzdycháš vzdychá **The song is back in the city**
„má víčka jsou těžší a těžší“
ve jménu svatého rance kus mazance

makový ořechový jablečný

„pomalu opět procítáme...“
dvě sýkorky modřinky odlétají

TORZO MODLITBY

S tebou Máří Magdaleno
Chci tělem trávit všechny noci
Protože jsi Děvka
Ty jediné já srdcem miluji
Tvář větru Tvář cítění
Svatá Trojice:
Ve jménu matky a dcery
Ve jménu nader a klína svatého
Duší požehnáváš
Světice! Madono Sodomská!
Hledám tě za úsvitu žízní
Hynu po tvé studni
Tvých sedmi démonech
Sváděj mne slepého
Líbej mne cudného
Pravé oko jsem si vyrval
Pravou ruku jsem si uťal:
Do tvého klína své torzo složím

CASSIOPEIA

hledám Tě po setmění –
strážkyně noční oblohy **ZLATOVÁ**
sličnější nad všechny bohyně
pro Tebe se topím v nocích
připoután ke skalisku touhy
hvězdo všech hvězd **MEDOVÁ**
pronikáš do morku kostí

barva Tvé krve ve mně
nocí buší

A Ty **NÁDHERNÁ**
hlavou dolů
pochybujes o své kráse

HRŮZOU ZJEŽENÝ SLOVNÍK

Představ si, že stále trvá totalita; anebo zrovna začala. Je 19. 9. 1968 kolem páté odpoledne. Toňa nebo Janča nebo Mirča emigruje.

A jedeme! Ocitají se v nové realitě, stávají se automaticky jinými; už tím, že s sebou nemají názornou, důkaznou minulost, žádný svůj předminulý příběh, nemají s sebou skoro nic. Žádnou věc, kterou by mohli svůj příběh doložit: např. album, případný deník; ale ani příbuzné: strýčky, tety, bratrance; nemají s sebou město, ve kterém chodili do školy; vlastně mají jen to, co měli na sobě a v sobě, když překročili hranici mezi časy.

Toňovi konkrétně je 17 let. Jeho jinakost za hranicí je absolutní.

Pokud tam řekne: *měl jsem*, musí dodat: *dříve* (znamená do doby před překročením hranice). Německy pak může říct: *ich hatte gehabt*, což bude správné, ale Toňa nebude vědět, jak má to, co měl *dříve*, pojmenovat. Na tu věc si vezme slovník. Slovník mrskne po čase do kouta. Zůstane tam ležet rozježený, nechápající jeho zlost: úděl to každého artefaktu neboli předmětu vyrobeného lidskýma rukama k účelům pomocným: jako když uříznou jednonohému i druhou nohu; na co mu je pak berle, zlomí ji přes klandr a odhodí do před-minulosti.

Toňa začíná dělit svou minulost na *předminulý čas = měl jsem dříve* a *souminulý čas = měl jsem a minulý čas* = (bohužel zase pouze:) *měl jsem*. Mohl by si pomoci zastaralým: *byl jsem měl*, což je také čas předminulý, ale dokáže už tak rozlišovat? A nebylo by lepší přičlenit pak, jak k tomu ekvilibristickému *byl*, tak k relativnímu *měl*, ono malé, nic neříkající: *dříve*? A když tak učiní, co tomu řekne ono *jsem*, vztahující se k přítomnosti, ve větě: *byl jsem měl*?

Vlastní existence se mu rozdělí na čas souminulý a předminulý. Později pochopí, že život se mu rozpůlil na dvě zcela neslučitelné části, z kterých každá sama o sobě je absolutně Jiná, protože každá má svou minulost vlastní. Ta první začíná Toňovým narozením a končí jeho posledním ukončeným krokem před hranicí; ta druhá začíná momentem překročení hranice a zatím trvá: tvoří přítomnost a překapává po *ted-kvantech* do budoucnosti.

Toňa začíná hledat styčné body v čase, ve kterých by se obě Jinakosti mohly přece jenom seběhnout a nabýt zprostředkovatelného významu. Po dlouhém, marném pátrání žel objeví: pouze on sám je tímto místem, v kterém je schopen ony dvě časové divergence vždy na okamžik spojit: *Oh, Augenblick, verbleibe doch, du bist so schön...* leč hopla, v mžiku už stojí obě minulosti zase proti sobě, neslučitelné; jejich tupé měření se navzájem, onen vektorový, děs nahánějící zorný úhel Odtama žene ho občas k divoké a žhavé touze po skoku do propasti Tuná; ale jak může vyskočit sám Toťtady ze sebe, do rokle zapomnění Táhle, když on sám Toňa je současně roklí a mostem: i nad vábivě zurčící řekou zapomnění tam dole..., kde?

Stal se strojem času? – a současně jeho jediným pasažérem? Je Jiný; co z toho má; a stačí to?

Jako osobní trumf, s kterým hodlá tuto hru nakonec vyhrát, mu zbývá budoucnost. Rozdělí si ji podle německého vzoru na: *ich werde haben = budu mít*, *ich werde sein = budu a ich werde werden = stanu se*.

Rozhodne se prozatím pro oznamovací způsob budoucího času Budu, a někdy i Bububu.

Pro jistotu se později k tomu všemu naučí tazvaný budoucí čas skonalý: *ich werde gehabt haben*, *ich werde gewesen sein*, *ich werde geworden sein*.

Nic tím však nezíská. Jemné rozdíly, které v rámci života zůstávají na jeho abstraktních okrajích Odtud a Potud, a které statistika stejně odsekává, Toňa stejně nikdy nepochopí. Zůstane indiferentně tam, kde byl už předtím, než se rozhodl počítat s budoucností: *budu mít*, *budu* a *stanu se*.

Budoucnost se později dostaví sama od sebe; dříve nebo později padá každý režim; hranice pozbývají gramatického a syntaktického imperativu: Co ale pak?

Toňa zjistí, nyní o 20 let starší, že sice se obě minulosti v této nyní konečně dosažené budoucnosti setkaly, protnulý, ale on sám najednou ví, že jeho prvotní předminulost a ona následná pozdější minulost se ve skutečnosti setkaly pouze v něm samotném. Nanejvýš ještě pak někdy ráno v zrcadle.

V objektivní skutečnosti jeho života zůstávají obě minulosti na věky rozdvojené, a on buďto nado-smrti musí trvale mlčet, anebo se do zrcadla dívat stále častěji. V důsledku tohoto v hlavě – něco jako kvěťák – rozbujelého poznání mu padá mysl, padá na zadek; navenek s otevřenou pusou údivem zírání na svůj mezitím tisíckrát okroužkovaný jazyk, zalesněné uši, zašité oči, do lebky zadusané hřeby, do kůže zadřené kameny... Tuší, že obyčejné věci nelze vzít za ručičku, třeba jako malé děti na procházku do zoologické zahrady, či lépe: do muzea. Zůstává s nimi sám; No tak si je vystavím na policiče.

NĚCO ZCELA NOVÉHO

Měli bychom něco podniknout!

Ano, měli bychom něco podniknout a pokusit se něco udělat!

Třeba bychom si mohli vymyslet něco nového a z toho něco pak něco udělat!

Ano, nějakou novou myšlenku, nebo starou nově promyslet! Zbrusu nově udělat!

Tak to udělejme! Ale co budeme dělat?

Něco úplně nového, něco, co zde ještě nikdy nebylo.

A co to má být!?

Vždyť existuje tolik nového, co ještě neznáme a o čem vůbec nic nevíme!

Ano, to je ono, přesně jak to říkáš, správně... a co je to, to, co chceme nově objevit?

No vždyť ti to tady říkám, to nové, to, co tady ještě nikdy nebylo; to by byla věc, udělat něco úplně nového!

Jasně, máš pravdu, tak to uděláme; pojďme, řekni něco, navrhně nějakou věc! Ano, navrhně, dělej!

Ano, tak nějak si to představuji, tak jako nějak se dvěma body; jeden bude červený, ne, jeden bude zelený a ten druhý modrý, chápeš; to by bylo to nové na tom; zelená modrá, pro blázna dobrá, a my to uděláme, rozumíš, senzace!

Představuji si to jako akci, ty body; nebo můžeme vzít kolo, modré a zelené kolo, začleníme to do té akce, jako symbol, symbol pro tu... Ne, počkej... ne pro tu... no, pro to nové to, no to, chápeš!?

Ano, anebo já rád tančím, já mohu něco i zatancovat... nebo spálit!

No, já udělám něco úplně nového, něco úplně super, a pak to spálím a ty kolem toho můžeš tancovat, chápeš; vymyslíš nějakou novou taneční alegorii – a pak budeš kolem toho tancovat!

Správně, to je ono!, nebo červené a žluté body; nebo lahve... má někdo doma nějakou úplně novou fľašku?, mohli bychom ji žlutě nebo červeně pomalovat!

Ano, já mám nápad, mohli bychom něco starého jako nově přeto, převlíct...

Starou babičku!

Ne!, starou bednu... jednu půlku necháme úplně tak, jak je, a druhou nově nalakujeme, ty vole!

Ne, ne, něco lepšího. Vezmeme dvě věci jako symboly pro to, jak se tomu říká, pro ty věci... a to bude to nové na tom! Lidi znají ty věci pod těmi starými symboly, teda jako ty staré věci, a my použijeme úplně nové věci, například mrazák nebo pneumatiku!

A pak můžeme taky udělat akci, nějakou akci nebo happening, chápeš: rozstříháme staré noviny na pásy a vycpeme tím pytle z umělé hmoty a pak je zase vyprázdníme. Jo, a zapálíme je – nebo je hodíme do řeky! Ne, s kostelní věže dolů!!

Ne, my ten papír roztrháme; ne rozstříhat nůžkami, roztrhat rukama!

No, anebo necháme ty noviny jen tak a hned je dáme do těch pytlů!

Ne, žádné noviny, použijeme hajzlpapír a rozmotáme pak ty kotouče!

Ano, a napřed napíšeme na každý papír jednotlivě slovo happening a pak je rozmotáme!

Anebo bychom taky mohli napsat: A ted'; lidi řeknou, co Ted'?, a nic se nestane.

Ano, dobře; nebo napíšeme na domovní zed', například: Dnes ve čtrnáct hodin happening, a lidi přijdou, a... a – nic!

Ano, uděláme si z lidí prdel! A když přijdou, tak přeškrtneme ten nápis Dnes ve čtrnáct hodin happening a napíšeme tam Dnes ve čtrnáct hodin žádný happening. Ti budou čumět!

A vůbec si nevšimnou, že jsme si z nich udělali prdel, chápeš, jako, No a... a to je všechno!??

Jo – a No a co je s tím happeningem?

A budou se ptát jeden druhého, a nikdo nebude nic vědět!

No, tak nějak si to představuji! Chápeš, můžeme udělat něco úplně nového; chápeš, něco úplně nového; můžeme udělat něco úplně nově!

Ano, něco, čemu ještě nebudou rozumět, protože to tady ještě nikdy tak nebylo. Něco úplně nového! Například můžeme nějakou starou věc nově pomalovat. Nebo nějakou věc nově polepit!

Ano, něco uděláme, jako něco úplně nového... a tak. A něco udělat úplně nově!; chápeš, třeba si udělat z lidí srandu, chápeš, totální prdel!

Že oni to totiž pak nepoznají!

To je to, aby to nikdo nepoznal!

No, každéj to ví, ale nikdo to nepozná.

No, nebo tak.

BLESKY A PTÁCI A TY A JÁ

papuče. vápnit. vánočka. (narodila jsem se v rusku a navštěvovala, jako ruská němka, ruské gymnázium.)

vápník. vánice. dvě jeptišky. ulm.

ne, heintjeho nám nikdo nevezme!

pomsta fotografů. otec domu. anděl. panství.

tajemství bílé dózy.

a přece neočekává miminko. parafa. parafín. jeptiška.

svatý hyronymus.

„vážení pánové“, zvolal, „je to děvčátko.“

pěstovat. upravenost. šteml. velký pes.

„jak velké?“

pohorky, jeptišky a tak dál.

jedna nabídka za druhou: takže po 15 letech se nám přece jenom naše oblíbená taneční dvojice rozchází?

pohled. něco dělat špatně. hnojit. jeptiška.

„ona má peníze, on je rozfofruje, ale ona je hloupá a nevšimne si toho.“

člověk a jeho orgány. něčím pohybovat. fuíííí fuííí?

„voní mýdlem.“

matika. žaludek a střevo.

„všichni si o mně myslí, že jsem hloupá, a to si myslím, že je hloupé.“

je ochranou funkcí žlučníku a jater.

proč najednou uprchla?

beletristika. předvídavost. prožhavit. něco zakecat.

diva každým coulem.

velmi se vyděsit. přestěhoval se. bil.

„je to americký finanční makléř s několika dolarovými miliónky.“

rozkazu. přibírat na váze. přičít se. ulm. nom; jeptišky!

se trochu česat. do ulmu. hildegard knef.

„přátelé mých přátel jsou i moji přátelé.“

hexnšus. glir? bolestvesvlech!
 skandál?
 rimesa. zaslaná směnka. rikša. rigol. huíííí huii?
 milovali se, rozešli se, zase se udobřili.
 flinta. tmavě rudé. honění.
 princezně bylo patnáct let, pět měsíců a tři dny.
 obsah rudy. jeptiška. ulm. ay. iller. senden. nic si z toho nedělej!
 protancovali celou noc, šampaňské teklo proudem, kaviáru bylo na kila. ruka-něm.-;: die hand.
 jeptiška a zase jeptišky. čtyři jeptišky: čtyři černé postavy.
 vedle v celofánu zabaleného vozu.
 hlavně že je tam vevnitř postel.
 muž smí mít vrásky. žena ne. jaký to muž!
 vlastnoručně vypěstované růže v marbelle!
 silo. siloproud. hustá polévka, fajn! jeptiška. malá jeptiška. nul jeptiška.
 das sealskin (-s, -s)
 „tady budeme bydlet!“
 nejstarší. staří. dre.
 stařena.
 „sem musí!“
 „sem musí okamžitě elektrikář!“
 „na co potřebuješ elektrikáře?“
 syndikus. synagoga. synekdocha. symptom. pan braun, fyzikář. synek.
 příštího jitra nový výkřik:
 „dre“
 porodní bolesti. vany. žák hartschuh a jeho učitel. jeptiška?
 „ta káva chutná odporně. to musí být tím mlíkem.“
 onemocnění jater.
 „je v pořádku. je čerstvé.“
 ve tvaru u. železo ve tvaru u. krabice na koření.
 „kozy?“
 „jako kozy?“
 „protože v jižním španělsku se krávy vyskytují jen zřídka, miláčku!“
 malé necky. koryfej.
 : bezstarostně, šťastně a především bez rasových problémů.
 ovšem ještě více než dosavadní pátrání po osobě, jež vhodila „našim ullrichům“ do dopisní schránky
 bombu – vznikla jen malá škoda –, zneklidňuje manželský pár něco jiného: „vždyť v televizi ukazují
 přímo naučné filmy pro zločince,“ dodává ullrichová dotčeně.
 kořenářky. dre. huíííí hoií?
 buďte hrdá na to, že máte odvahu být sama sebou!... že.
 laň. koroptev. jeptiška, jeptiška! dobrý člověk, pan von linprun.
 když jsem si tě vzal, tak jsem byl do tebe zamilovaný. dnes tě ale obdivuji. jsem ti za to vděčný, že se mi
 tehdy podařilo najít takového kamaráda! kdo ví, zdali by ti všechny ty hezké sedmnáctky a dvacítky tvůj
 vzhled pak nezáviděly, kdyby totiž měly jen tu možnost, vidět se už dnes tak, jak samy jednou v našem
 věku budou vypadat!

KVĚTEN PRŠEN – MENEHETEN VOLKMEN

NYC v květnu, tak nějak to tehdy bylo; s přestávkami celé dva dny prudce pršelo. Od Pe jsem si vzal baloňák, měl zelený flek, vlevo nad srdcem. Vytekl mu inkoust z monblanku k narozeninám od maminky. S motorem by to byl slušný vibrátor. Když na aveňjůz lilo, voda tekla proudem. Kdo tam za deště byl, ví.

Ve vchodech do mrakodrapů stáli podivní chlapi, u nohou syčely kempinkové lampičky, v kýblech před sebou ozářené pukéty; za hezkého počasí ni pohledem o takové elementy nezavadit. Kolem chodníků a po nich hnal vítr levné prasklé, rozbité, pomačkané a rozlámané sklapovací deštníky, hnal vlnky proti toku přívalů průtrže ke vtokům do kanálů. Nová levná parapleta prodávali obyčejní chlapi. Ty jsem chápal, měli výraz.

Ňujorčani v dešti a vichru, na cestě z práce domů; taxíky plné, po schodech do metra valí voda; a když květiny koupí mužský, snad aby překonal propad launy, zlost z nefungujícího, právě zakoupeného deštníku, a taxík nezastavil; aby přebil slotu, koupí kytici. Myslím jsem si, jako ve westernech. Z trucu; já ti dám, já to never nevzdám! Nebo na truc nebo jen fuck you, z mužského vzdoru.

Ženské na zádech nebo přes rameno s báglem, v báglu lodičky do kanclu, na nohách pohorky, tenisky; teď promoklé. Kupovaly od těch obyčejných chlapů nové sklápěcí deštníky. V tom vichru však snad ani jeden štreku kolem bloku nevydržel. Od baráku k zastávce autobusu, ke vchodu do metra, kde vyčekat, až pršet stop, na taxík, na bus stop. Anebo se hned schovaly k chlapovi s deštníky; koupily nový do kapsy, vyrobený v pýplz repablik ofčajna, to jo.

Do koše na brajgl tu jedna a další ženská energicky odmrskne polámaný deštník, ale v klidu; deset ženských je do odpadků nenacpe. Za rychlé chůze odhazují deštníky na chodník, už se ani nesnaží nějak je složit, po chodnících a na asfaltu vozovky poskakují pestré bedle. Toto je Ňujork, ty křápe, tak to má být! Konec konců to zná každý divák v kině, když u Rio Grande a Santa Fe tam žene pouštní vítr převalující se koule křoví.

Zůstal jsem stát, fakt lilo, ve vchodu s prodávacem pukétů.

Nevadím?

Nevadíš.

Kolik prodáš?

Proč to chceš vědět?

Jsem z Evropy.

No a? Kde je rozdíl?

Ve mně.

Chceš kvítka?

Ne.

Tak padej.

Děšť ustával, a vyšel jsem. V kapse sluchátka, v baťohe v plastovém pytlíku kameru superosmičku a volkmena. Dole u Kanálu, než opět začalo pršet, jsem byl na cestě k Bródevej. Chtěl po ní až k Centrálparku. Točit za chůze, občas číslo strýt, pak někde hodiny, kolik je; kde jsem, jak běží čas, když jdu. Jít po Bródevej a opakovat, blok za blokem, vždy číslo ulice a hodiny. Kazeta je na tři minuty, maximálně několikrát zacvakat spouští, zrychlený film.

Pak začalo znovu pršet, pak vichřice.

A zase jsou chodníky a ulice plné rozlámaných a pokroucených deštníků a ve vchodech do baráků stojí podezřelé subjekty a kempinkové lampičky, u zdi kýble s květinami. Jedovatě syčí plyn, lesknou se květy v šedi bouřky. Jiní chlapi to jsou, prodavači pukétů; po kapsách nože, asi i revolvery, zachmuření zabijáci; a ve chvíli, kdy obyčejní muži na cestě z práce domů od nich květiny kupují, mění se poměry, prokmitne pousmání. Lije dál, úsměvy zhasnou, teď ba i někteří těmi květinami vztekale mávají na taxíky, je to směšné. Ale praktické. Když taxík zastaví, chlap pukét odhodí.

Minule, když pršelo, byl jsem v Souhou; černý pánský deštník, na zádech ruksak. Na sobě stejný baloňák se zeleným flekem, kolem krku sluchátka; šel jsem a neřval se nalevo napravo, jen rovně.

Stalo se mi toto. Před pár minutami zůstanu stát před domem, styl art deco, omítka ve stejné barvě jako můj vypůjčený baloňák. Abych lépe viděl, přejdu ulici; skutečně krásný dům, zvažují, zda –

Vtom vyleze naproti ze vchodu černocho, dórman.

Co tam děláš, řve na mě přes ulici, jdu k němu, on opakuje stále vztekleji, Co čumíš, proč jdeš sem, seš ňákej debil nebo co!

Dívám na váš krásný dům, na fasádu, to je z dvacátých?

Co!

Architektura, ártdekó?

Běž do prdele, vole, vyčichni, zavolám policajty! Očumuješ!

Pak jsem si vybavil; Parku Park Avenue, kde jsou butiky, nahoře směrem k Parku; ve výkladu ležely náhrdelníky z figurek dinosaurů; malincí ještěři, brontosauři, alosauři navlečení na řetízek, a ještě pár takových podobně zvláštních věcí. Vejdu v baloňáku s flekem na srdci a, asi asistentka, stojí u dveří, tuhá, Přejete si!

Zní to jako Vidím tě. Vypadám tak divně nebo co? Plnovous, jistě, ale zastřižený. Baloňák značky Boss, sice s flekem, na zádech ošuntělý ruksak; nojo, kolem krku sluchátka.

Máte hezké náhrdelníky, ve výloze, řeknu, co taky jiného.

No, děkuji, měří si mne.

Není tam cena.

Záleží jaký, od sto do tři sta.

Já se jen chtěl podívat, ne přes sklo. Víte, dělám do kumštu...

Ok?

No maluju, a. Mlčí, otočil jsem se a odešel.

Posledně jsem se vracel z dlouhé volkmenové procházky po Menehetenu. V baráku, kde bydlí Pe, je jiný dórman, nezná mě ještě. Vcházím do domovních dveří, těsně za blondýnou typu bleďá blondýna, bleblo. Ohlédne se, v očích koktejlík strachu a překvapení, mrká, kývne hlavou ke kukani vrátného, on reaguje.

Co chceš, kam deš?

Mám klíče, Mr. Schrott, osmý patro.

Okej.

Pe mi řekl, že stačí pronést Mám klíče. Znejistěný situací jdu k výtahu, blondýna taky. Paranoička; vstupujeme společně, já za ní. Kouká strnule do stěny, zmáčkla vyšší poschodí než mé. Ted' jsem nervózní já. Nechtěně zmáčknu knoflík na nahrávači v kapse kabátu, holka v Mnichově mi nahrála muziku. Hudební konvolut končí jejím čuráním, zvukem dámského lulu; zřejmě si to strčila do mísy. Bleblo zka-mení, já vystupuji.

Přestalo lít, konečně můžu jít dál. Jdu k Bródvej, sem tam ještě kápne, otevřel jsem deštník, vítr už nebyl.

Koukám rovně, jdu rovně. Pojednou slyším, někdo jde za mnou; už jen kousek, pak sousemnu, ted' po mém boku. Ale nezrychluje, jde jen se mnou. Nepodívám se, začalo znovu pršet.

Přidám do kroku, dotyčný přidá taky do kroku. Pak se podívám, mladá černoška, usmívá se, chtěla pod deštník, a já sveřepě kráčím dál. Pak odbočuje.

Chtěla pod deštník; a já jsem zblblý Středoevropan. Umím zapnout volkmena, kameru, tlačítko dálkového ovládání, knoflík ve výtahu.

Prší, holka chce pod deštník.

Seš bílej, totok tady je Ňujork, ty pako; prší a ty seš blbej.

Jseš černá, a jak to vypadá.

Mám fousa, flek na kabátě; budou si myslet, že jsem idiot, že balím černošky.

Usmívala se, kousek šla se mnou. Já, že nic.

Začala zpomalovat; pak nebyla. Jseš vůl.

Na konci Bródvej u Centralparku je kiosk, na dřevěném průčelí velké hodiny. To bude zakončení mého filmu o příčných ulicích, sunoucím se čase rovně nikam. Možná ještě ty drožky tam, koně, jako kontrast; věčnost, život. Cvakám spouští, z kiosku vybíhá Ind nebo Pákistánec.

Co tu děláš! Proč filmuješ můj byznys!

Víte, já šel celou Bródvej od Kanálu a vždycky jsem nafilmoval číslo ulice, k tomu čas, jako hodiny,
no a –

Než dokončím větu, řve Ty seš nějaký kretén nebo co! Vypadni, pitomče, zmizni od mého byznysu,
zavolám policajty!

It's just a simple way of presenting usual things, sir, isn't it –

Debile, hrozí pěští směrem k The Empire Brain Building.

ANTONÍN MAREŠ (* 1951, Boskovice) V roce 1968 emigroval do západního Německa (Ulm). Vystudoval *Sprachen und Dolmetscher Institut* (státní zkouška z češtiny a ruštiny). Roku 1988 založil mezinárodní překladatelskou kancelář *Übersetzungen Mareš*. Od 70. let se věnuje malbě, kresbě a mail-artu, vystavoval v USA, Německu a ČR. Do češtiny přeložil mj. básně Petera von Linpruna a Wolfa Wondratscheka či texty Wolframa Siebecka. V Česku vydal sbírku básní *Nix verstehen* (*Vetust Via*, 1999), mail-artové texty-dopisy-povídky *Přímý přenos* (*Votobia*, 1999), básnickou skladbu *Boban* (příloha *Psího vína* č. 45, 2008) a knihu povídek *Mokrý bucht* (*Nakl. Petr Štengl*, 2010). Publikoval v *Psím víně*, *Dobré adrese*, *Wagonu*, *Souvislostech*, *Welesu* a *Revolver revue*. Je zastoupen v antologii *Vertikální nostalgie* (*Votobia*, 2002). Jeho texty jsou také v knihách *Jana Vraka Osm hlav a Potom* (*Votobia*, 2000, 2004). Žije v Mnichově.

ZTRACENÉMU

tvoříš prázdnotu
jíž procházím každý den
docela snadno
jen ta každodennost sere

dvakrát jsme se minuli
minulý rok – jednou tváří v tvář
ve dveřích výtahu do kavárny
ty dolů – já nahoru

podruhé na cyklostezce u byndy
jsi mě křižoval – či já tebe
dvě vteřiny a byli bychom
v sobě jak berani

mělo to být nadosmrti
vinnou a old shatterhand
váha s ascendentem štíra
štír s ascendentem vah – snad naschvál

žádné manželství však nedrží
díky astrologii – lásky je třeba –
dá se však dobře destruovat
paranoicko-hyperkritickou metodou

na pohřeb si asi přijdeme
ty mně – já tobě – ze zvědavosti
a bez věnců kondolencí a keců
zadní brankou – voyeuři – zmizíme

(srpen-září 2013, U Pelikána)

V POSTELI

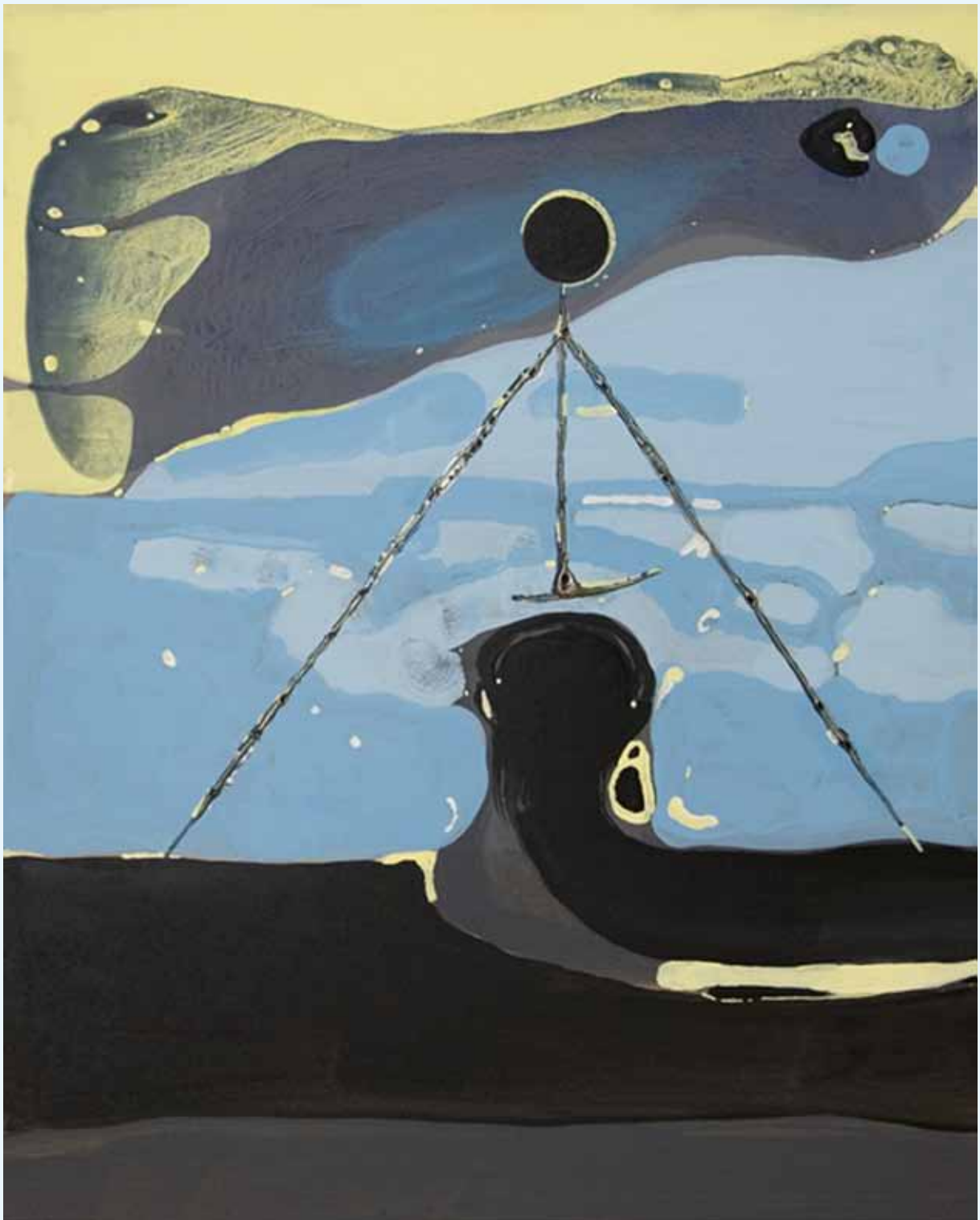
(A. + A.)

pro pomíjivost jsme tu stále
nejen v té chvíli když se to v polospánku přitulí
vezme tě za ruku a přikloní hlavu
vypadáte jak ti vonnegutovi sourozenci
jen místo superinteligence se dostaví
nával nepopsatelného citu
ten moment by chtěl věčnost trvat
ale ono se to už probouzí
mrkne jedním druhým okem
a řekne: buloňské špagety
o těch se ti zdálo?
ále né – a vypráví sáhodlouhý sen
během kterého se dá zapomenout skoro vše
co se mělo napsat
a nakonec i zamotat se v tom snu
tak pro tohleto žijeme
ženo
pro trpaslíčka co se k nám nasomruje
do manželské postele
protože před spaním čte horory
pro to stvoření
které jsme si stvořili
co nás tu noc rozděluje
a spojuje zároveň
život celý
prchavou chvílí

(prosinec 2013)

Bretagne 15, 2012

Bretagne VI, 2012

Jaroslav Kovanda | CO JSEM POSLEDNÍ DOBOU ČETL

16. listopadu loňského roku zemřel básník, historik a chartista Zbyněk Hejda. Svým způsobem měl dvojí smůlu: čtyři dny poté zemřel popový zpěvák Pavel Bobek, takže v našich médiích rázem nebylo místa. Kdyby nebylo přátel z Herberku, tak jsem se tuto smutnou zprávu ani nedozvěděl. Ostatně o jeho texty, jak někdo trefně napsal: ne moc optimistické, zemité, plné zmaru, pohybující se mezi hřbitovem, zahradou a hospodou, ale nic nepředstírající a pravdivé, stejně v naší metastázující společnosti nikdo kromě nás, kteří si ukazujem, neprojevoval zájem... Natož o smrt starce, když právě vrcholily star dance, abych si zašpásoval. Jeho poezii jsem čítával v raných šedesátých letech, kdy přispíval do pro mne tehdy nedostižné Tváře. Do H 05 vybral jsem jeho báseň delší, tichou, místy průzračnou, z roku 1987.

Zbyněk Hejda

POBYT V SANATORIU

Bydlel jsem v Albertinu
vile po vídeňském profesoru Albertovi
Na pokoji jsme byli čtyři
Pan Rohlena říkával
že je pomalejší na řeč
od toho úrazu Jednou
rovnal slámu na patře
všude ještě ležel sníh
probudil se až v nemocnici
a jak se probouzí
první co vidí
v okně
třešňové stromy jsou v plném květu
Pan Franc byl řezník
diagnóza jeho nemoci
byla zhovadilá
rakovina plic
a metastázy
celé noci prochodil
na záchod ze záchodu
z umývárny na umývárnu
když dlouho nešel
pan Rohlena potichu vstal
vyplížil se a šel ho hledat
Někdo mu řek
vy se vůbec nevyspíte pane Rohleno
Když já mám strach
aby se někde neuvázal
Třetí byl Němec z Lanškrouna

jméno jsem zapomněl
toho bylo málo vidět na pokoji
doufal pitomec že nemá tuberkulózu
já nemám to co vy říkal
a aby se nenakazil
dával si před spaním
na hubu kapesník
málo mluvil
protože při mluvení
se člověk zadejchá
musí pak zhluboka dechat
tím se těch bacilů nadejchá víc
jednou se přece rozpovídal
sloužil na ruské frontě u sanity
my jsme ty těžce raněné
posílali k pánu
prosím vás přišel o nohy
nebo o ruce k tomu
byl třeba ještě slepý
měli by ho na krku
rodiče chudák žena
pak se s ním celej život trápit
Zděšení které vyvolal
docela ho udivilo
Bylo to lidské
my jsme jim dávali injekce
V jiném pavilónu bydlel
pan farář z Černilova
rád bych s ním taky byl tu a tam promluvil
ale buď že se nezajímal
o to co zajímalo mě
nebo mi nedůvěřoval
rád mluvil k strejcům a starcům
o chytání ryb o sázení stromků
kam jaký hnůj na kterou rybu jakou návnadu
zdálo se že tomu rozumí
strejci mu naslouchali
Psal jsem Vladimíru Holanovi
a on mi taky napsal
povzbuzující dopis
Honza Lopatka mi poslal šle
(nikde tenkrát nebyly šle)
a dopis který mě potěšil
a který jsem založil nebo někde ztratil
chtěl bych si ho dnes znovu přečíst
hodně se změnilo
za tu dlouhou dobu
Někdy jsem dírou v plotě
vnikl do města
šlo se okolo zahrad tam
si nad záhonem protahovala tělo žena

v plavkách ale ne zas moc obnažená
ani nevím jestli byla krásná
to břicho pěkně vykroužené
nad porozevřenými stehny
mě málem složilo na zem
Závratí se mi
zatmělo v očích
Níž při stavení na zahrádce
se často povalovala
taková jakási rozcuchaná
Brigitte Bardot
od vidění jsme se už začli znát
v kavárně na náměstí
kam chodím v té době na kafe
se jednou otočím
ona stojí za mnou
usmívá se na mne tak
že už ji musím oslovit
neřeknu ale nic
a rychle odtud mizím
a ona za mnou vyšle gesto
jako že jsem blb
A bylo po lásce

Všechno
po čem bych býval byl toužil
a nejen s ní
nemuset promluvit slovo
setkat se v doteku vejít být v ní
jenomže takové štěstí jsem si
v životě asi nezasloužil nebo ženy vybavené
chlípností tak čirou
neobývají tento svět
Pak jednou při vizitě
pan doktor Kroulík
se ke mně obrátí
tak takhle by to nešlo to ne
chodit si po městě jako zdravý
občané si nám stěžují
vy byste nám nakazil
celý Žamberk
Měl jsem rád ranní
ale ještě víc odpolední
odpočinek na terase
Bylo vidět do parku
před mým lehátkem stály dva vysoké modřiny
na jednom z nich
podivně zkroucená větvicka
poutala můj pohled
a dole park
a všechno mi to připomínalo

nějaké zapomenuté místo a událost
z dávného výletu s rodiči
jak vstupujeme do zahradní restaurace
kde po únavné pouti v letním vedru
nás vítá vlídný stín
a na stole s bílým ubrusem
chladná grenadina
Když později
pan Franc už málo vstával
pak ležel napořád
chodíval ho navštěvovat otec
drobný stařík
nebyl bych řek
že je to taky řezník
ten ležel s tuberkulózou
ve vedlejším pavilónu
přišel sedl si k posteli
tak co hochu jak je ti už je ti líp
potom si hůl
postavil mezi kolena
opřel se o ni bradou
a mlčel
mlčeli oba
my jsme taky zmlkli a bylo ticho
Jednou mě přijel navštívit Jirka
vzal s sebou Škvorecké
všichni se tenkrát právě stali
herci ve filmu nové vlny
Zpráva o slavnosti a hostech
Přijel s nimi taky Jan Zábřana
O čem jsme mluvili nevím
už si to nepamatuju
Jednou mě navštívil Ivan Palec
Za redakci mi posílal zprávy
Honza Nedvěd zrovna
se ústřední výbor spisovatelů
usnášel zrušit Tvář
Helena Wernischová mi psala a kreslila
dopisy s obrázky
jak ona uměla dopisy
na které sotva je dočtete
hned plni naděje odpovídáte
a další dopis sprcha
A v příštím dopise zas
dvě tři (hed-)vábná slova
Alena si ušetřila z dovolené čtrnáct dní
přijela s Jitkou
najala si byt v Žamberku
měli jsme společně jednu hezkou cestu
do Kameničné
Při návratu navečer

to už byl podzim mlhy
ve starém krámku se smíšeným zbožím
svítili petrolejkou
Rázem jsme se octli
v idylickém století
Až na pár malých
světých chvil
trýznili jsme se navzájem
řetězy výčitek bez konce

Maminka jezdila každou neděli
ráno Čekal jsem na ni pokaždé u brány
a vyhlížel ji do daleka
Odjížděla navečer
Vozila kabelu plnou
pečlivě připravených pokrmů
o nichž si myslila že je mám rád
Prochodili jsme vždycky po okolí
celou neděli
Zazpíval kohout
mamince to připomnělo domov

K podzimu jsem se seznámil s Věrou
ženou tamního lékaře
na konci naší první procházky
při prvním polibku skoro letmém
mi ohmatala úd stál
přijala pozvání na další procházku nazítří
a potom obřadně ona zas mne
pozvala na obřadné
odpoledne do rodiny
Hance jsem psal každý den
a dvakrát za týden volal do Prahy
vždycky okolo druhé po poledni
co se asi v Praze děje
když je Hanka pod dohledem
jen svého vlastního muže
Pana France odvezli na kliniku
Někdo přinesl zprávu
že leží v sádrovém krunýři
lámou se mu už kosti
brzo nato
přišlo parte
Ta zahradní restaurace
byla až někde v pozadí
rozlehlého parku
sedělo tam u stolků
lidí tak právě
že nebylo nabito ani prázdnou
po pravé straně
cestou od vchodu do parku k restauraci

tuším vysoký stříbrný smrk nebo jedli
stříbrná jedle myslím
upozorňoval mě tatínek
a tu a tam mohutné listnaté stromy
snad buky

Praha, 5. a 6. května 1987

MOMENT PRAVDY

*Tu knížku čtu už asi po páté. Vždycky když si potřebuju od sebe i od „umělecké“ literatury odpočinout. Když se potřebuju zpotit, protože je to svým způsobem detektivka. A i když znám už všechny situace v ní zaznamenané skoro nazpaměť, pořád to funguje. Pořád jsem při četbě novely **VLADIMIRA BOGOMOLOVA** V srpnu čtyřiačtyřicátého (395 stran) napjatý od začátku do konce, pořád obdivuju, jak někdo dovedl smontovat z tolika lidských osudů a z tolika fiktivních vojenských hlášení, telegramů, tajných zpráv a rozkazů knížku, která funguje, která vyšla už ve více než stu reedicích a byla přeložena do desítek světových jazyků. Obávám se, že mladším generacím jméno sovětského spisovatele Vladimira Osipoviče Bogomolova (původním jménem Vojtinskij, 1926–2003), nic neřekne. Akorát googlovské typy si možná vzpomenou na vynikající sovětský válečný film, který natočil režisér Tarkovskij: Ivanovo dětství; že autorem předlohy Ivan (1957) byl právě V. O. B. Citovaná novela byla rovněž zfilmována (dvakrát), ale s verzí z roku 2001 byl Bogomolov natolik nespokojen, že požádal, aby bylo jeho jméno vyňato z titulků. Na jiném místě si stěžuje, že jeho filmy natočili čtyři slavní režiséři, kteří bohužel nestrávili na vojně ani hodinu, takže je zajímá jenom akce, a co je horší: neumějí naslouchat. Tyto výtky můžeme považovat za běžné kňučení autorů literárních předloh filmaři tak zneužívaných, ale také nemusíme. Bogomolovův způsob psaní (jak se tvrdí v anglických verzích Wikipedie, z níž rovněž čerpám) je neobvykle precizní, protože svůj „materiál“ opravdu ovládal. V roce 1941 jako patnáctiletý dobrovolně narukoval na frontu, byl několikrát zraněný, ale jako velitel roty došel až do Berlína; kde pak působil u tajných, aby se v roce 1952 s armádou rozloučil a dal se na novinářinu. V pramenech se zastřeně píše i o jakémsi hoaxu, což je anglické slovo, které jsem neznal, a znamená podvod. Možná že se najde nějaký zagooglenec, který po přečtení těchto řádků mě uvede na správnou míru. Nevím ovšem, jestli se mu podaří znejistit můj vztah k novele, která vyšla v češtině v roce 1978 (když já jsem ji četl ještě v časopiseckém vydání pár let předtím), která se taky překládá jako „Moment pravdy“, což je způsob, kdy se vám podaří čerstvě chyceného špióna, nejlépe radiotelegrafistu, dořvat tak, že v momentě přešaltuje a začne spolupracovat a vysílat do éteru na vaši notečku. Je mně známa averze Čechů vůči všemu ruskému, natož sovětskému, i averze nás Čechů, držitelů převážně modrých knížek, ke všemu vojenskému. Ale V srpnu čtyřiačtyřicátého není žádné ramenatě zjednodušené vytahování, ideologie je v něm potlačena na nejmenší možnou míru, němečtí špióni nejsou zesměšňováni, a příběh, který se zhruba ve 14 dnech odehrává na pomezí Běloruska a Litvy, je plný vedlejších příběhů, drobnohledných popisů, osobních tragédií, žádná nudná umělecká freska.*

Úryvek z novely V srpnu čtyřiačtyřicátého:

V SRPNU ČTYŘIAČTYŘICÁTÉHO

... No a jednou takhle večer zastavujeme na silnici kvůli kontrole džíp. Vedle řidiče seděl major státní bezpečnosti, fialová kovrkatová blůza, na každé výložce kosočtverec, dva řády, na prsou zašlý odznak „Zasloužilý čekista“. Na zadním sedadle jeho žena, pohledná blondýnka, s chlapcem asi tří- nebo čtyřletým, a pak ještě jeden muž sportovního typu s odznakem Vorošilovského střelce a dvěma peckami – četař státní bezpečnosti. Major Fomin s manželkou a synkem jedou do Moskvy, aby nastoupil do služeb lidového komisariátu vnitra SSSR. Kromě osobních potřeb byly v automobilu ještě dva tlusté balíky, opatřené voskovými pečetěmi se znakem lidového komisariátu vnitra Běloruska – přísně tajné dokumenty, jak se pravilo v cestovním rozkazu. I řidič v něm byl uveden, i četař – jako ochrana.

Všechno jak se patří, všechno promyšlené a věrohodné. Doklady bezvadné; na majorově průkazu černou tuší podpis běloruského lidového komisaře vnitra, který už dobře známe, a na dekretu odznaku, vydaném již roku 1930, vlastnoruční rozmáchlý podpis Menžinského. I manželka, občanská zaměstnankyně orgánů lidového komisariátu vnitra, i vojenský řidič, i četař – všichni mají doklady absolutně bez závad. Džíp má minské číslo, papíry a cestovní rozkaz jsou pravé a v souladu s cílem jízdy a účelem cesty. Ve voze visí rozkládací pistole typu Mauzer a na ní je stříbrná destička s vyrytým věnováním: „Soudr. Fominovi (iniciály) od SSPS SSSR“.

Nikde sebemenší chybička, v papírech, ve vybavení ani v chování. Daly se najít i některé shodné rysy dítěte s jeho rodiči – chlapec měl blondaté vlasy a modré oči jako maminka a hranatý obličej s širokým a rovným čelem jako tatínek. Všechno v naprostém pořádku, a navíc tihle lidé výborně znali operační situaci. Major jen tak mimochodem potichu prohlásil:

„Vy jste od Borise Ivanoviče? Od Kondrašina?“

Kapitán Boris Ivanovič Kondrašin vykonával teprve třetí den funkci velitele našeho pohraničního pluku – a oni už to věděli!

A přesto jsme je zatkli. Když jsem tenhle skutečný příběh vyprávěl Fomčenkovi a Lužnovovi, dovolil jsem si z pedagogických důvodů a v zájmu věci tu a tam něco přizdobit.

V podstatě jsme zatýkali už jenom mrtvoly, a blondýnu, která taky začala střílet, jsme těžce zranili.

Vyšlo najevo, že ten chlapec byl synem jednoho sovětského velitele a Němci ho sebrali někde u hranic hned v první den války. Několik dní mu vtloukali do hlavy, že má „majorovi“ říkat táto a blondýně mámo, až mu to do ní vtloukli. Ale protože se občas pletl a říkal jí teto (nebo jemu strejdo, to už nevím), naučili ho, že musí mlčet, kdykoli ho vezmou za ruku. A ze stejného důvodu – aby v určitou chvíli nemluvil – mu strkali do úst cucavé bonbóny.

Při kontrole dokladů „máma“ – zjistilo se, že to byla radistka – držící chlapce za ruku, zřejmě z napětí stiskla tolik, že to hoch zabolelo a svrástil obličej.

Mimochodem, když potom ležela zkrvavená a napůl mrtvá, vrhl se na ni, objímal ji oběma rukama; nechtěl se dát odtrhnout a zoufale křičel: v téhle děsivé motanici mu bezpochyby připadala jako nejbližší tvor.

Tehdy jsem byl mladý usmrkanec, třebaže jsem měl za sebou dvouletou službu na hranici. A to, že blondýna svírá chlapcovi ruku a že chlapec vraští obličej a že má pusou ucpanou cukrovím, to jsem nepozoroval já, ale velitel mé roty, poručík Chrustaljev, který doklady kontroloval. To on nám dal smluvné znamení, sám vzal mlčky z ruky jednomu pohraničnickovi pušku a bez jediného slova píchl několikrát prudce do zapečetěných balíčků – ozval se kovový zvuk (byly tam vysílačky ve zvláštních duralových pouzdrech).

„Co to děláte?“ vykřikl major pobouřeně.

Byl to signál, protože všichni čtyři okamžitě vytrhli pistole.

Zajišťoval jsem levý bok automobilu. Stál jsem u zadních dveří a podle domluvy jsem měl na starosti hlavně „četaře“ a řidiče. Jakmile vytáhli své kanóny, bez zaváhání jsem vpálil „četaři“ dvě kulky mezi oči a třetí jsem napálil šoferovi do spánku.

„Majora“ zapíchl Chrustaljev. Zneškodnil i blondýnu, ta však mezitím stačila smrtelně zranit jednoho pohraničnicka.

Chrustaljev byl důvtipný chlapík, vynalézavý, šikovný a odhodlaný. Ten byl schopen v případě potřeby nejen majorovi, ale třeba samotnému komisaři státní bezpečnosti zkontrolovat bodákem sebetajnější balíky a jakákoli zavazadla.

Byl to chytrý mládenec. No a o týden později, přibližně ve stejné situaci jako v Orši, ale blíž ke Smolensku, vteřinku zaváhal a zaplatil to životem. U nás je to vždycky tak, záleží na tom, kdo koho předběhne...

O tom, že jsme je postříleli, jsem teď těm dvěma samozřejmě neřekl ani slovo. Ovšem tehdy všude platilo heslo „Smrt německým špiónům a diverzantům!“ I my jsme měli takový rozkaz. Kolik my jich tehdy postříleli! Dokud jsme nepřišli k rozumu. A zkus dneska odkrouhnout třeba jenom jednoho – zvednou ti mandle, žes to nezažil, a máš to nadosmrti v kádrovém materiálu.

POST SCRIPTUM

Na Kladně existovala za Rakouska Společnost státní dráhy. Vlastnila kromě dolů také továrnu na drátěná lana, pilu, lesy atd. Společnost byla německá a její sídlo bylo ve Vídni. Po převratu r. 1919 ustavila se v Praze nová společnost s názvem Kladenské kamenouhelné těžařstvo. Členy společnosti byli: Pozemková banka; továrník Fr. Klein, Varnsdorf; Bedřich Deutsch, Dvůr Králové; Emil Stein, Praha; Fischer a syn, Kralupy; dále JUDr. Bohumil Stein, Vinohrady, a JUC. Brumlík, Praha.

Společnost vydala 100 akcií po 50 Kč. Její kapitál byl tedy celých 5 000 Kč. Ani ten však nesložili akcionáři, byl zaplacen z peněz podniku. Společnost uzavřela se STEGEM (Společností státní dráhy) smlouvu o dlouholetém pronájmu dolů, továrny na drátěná lana atd. Ve skutečnosti nešlo o pronájem. Doly a továrny přešly prostě v majetek Kladenského kamenouhelného těžařstva. Nájemní smlouva byla fingována, aby byly ušetřeny převodní poplatky. Vídeňští kapitalisté počítali se socializací, a proto doly a továrny prodali za babku. V roce 1919 činil čistý zisk nové společnosti 24 533 355,29 Kč. Společnost vykázala ale pouhých 2 031 554,12 Kč zisku. 22 501 801,17 Kč rozdělilo si mezi sebe 7 akcionářů. To vše bylo zjištěno úřední revizí v srpnu r. 1920. Ministerstvo financí výsledky revize zamlčelo. Rozhodoval zde zásah agrární strany, která je zúčastněna na obchodech Pozemkové banky. Když členové dělnické rady kladenské intervenovali na Ministerstvu práce, aby bylo proti těžařstvu zakročeno, bylo jim odpověděno: „Kontroly jsou zbytečné. Pošleme-li úředníky na kontrolu, těžaři je podplatí. Oni mají peníze a republika ne.“

Tento textík by mohl docela dobře posloužit jako literární hádanka. A kdyby v něm byly změněny některé časové údaje, určitě by si p. t. čtenář mohl pomyslet, co Kovanda blbne, proč vykrádá Babišovu MF Dnes či jiný současný plátek.

Ano, neuhodli jste. Ta novinová zpráva je z knihy Rudá záře nad Kladnem od Antonína Zápotockého, kterou jsem si ze studijních důvodů nedávno přečetl. O její literární úrovni se nezmiňuju, koneckonců dnes by to nebylo ani žádné hrdinství. Ale zarytí antikomunisté si v té totálně angažované knize můžou najít řadu dalších zajímavých údajů, které by je třeba mohly trknout.

VÝPISY Z ČETBY

Kult Diany Nemorensis: Jejím knězem mohl být jen ten, kdo zabil svého předchůdce v souboji větví z posvátného stromu, rostoucího v Dianině háji.

ARTEMIS – Před jejím oltářem bývali mrskáni efébové, aby se na ně přenesla síla prutu.

Člověk by byl hrůzou. K-mezon se nerozpadá tak, jak by měl. Mušle jsou všechny zavinuty jedním směrem. Srdce všech lidí a zvířat je na levé straně. Vychází najevo, že v té části Země, kde nejdříve vznikl život, jako naschvál existovalo víc tzv. „pravostranného materiálu“. A k levostrannosti že přispěla rotace Země. Jenže my rotujeme taky kolem centra celé Galaxie, a kolem centra center a...

VIKTOR KONĚCKIJ

Majakovskij říkal, že metrum vůbec nezná, ale že trochej je asi tato věta:

Výroba a prodej kartáčů a štětek.

A jamb:

Náš orchestr zde hraje vždy v úterý a čtvrtek.

Svůj verš zakládal na intonaci.

VIKTOR ŠKLOVSKIJ / Vzpomínky na vzpomínky

Vše na světě – ne nám,

vše carům, carevnám!

I pluhy i koráby

i dary i výškraby.

„Jestli se mi poštěstí poslat Vám ještě nějakou kresbu, podepište ji Vy sám mým jménem, cinabaritem, protože já nesmím.“

„A na společnost naplivej! Je to lán hlávkového zelí.“

TARAS ŠEVČENKO / Bílé mraky, černá mračna

U starého člověka nahrazují slova chybějící myšlenky a povšimněte si, s jakou překvapující svižností naskakují na jejich místo.

TIBOR DÉRY

Na vydrhnutém stole otevřel lodní pilkou a rozviklaným kladívkem lebku muži se zánětem středního ucha.

JAN MARTINEC / Bastard

1. dubna 1842 cenzor A. V. Nikitěnko napsal Gogolovi zdvořilý dopis, v němž se omlouval za to, že se „jemná přepychová kůže“ díla „místy potrhala“.

VIKTOR ŠKLOVSKIJ / Malíř a car

„Všichni souhlasíme, že Vaše teorie je šílená. Rozcházíme se jen v tom, zda je dostatečně šílená, aby bylo pravděpodobné, že je pravdivá. Mám pocit, že tato teorie není dostatečně šílená.“

NIELS BOHR

Argumentum baculinum – důkaz holí

„Vyjadrujeme sa nevyhnutne slovami a rozmýšľame najčastejši priestorovo. Inak povedané, jazyk si vyžaduje, aby som svoje myšlienky práve tak jasne a presne rozlišovali, oddeľovali ako hmotné predmety.“

HENRI BERGSON / Filosofické eseje

Jeden náramný mluvk, náramný šprýmař se oženil v notně pokročilém věku. Vzpomínaje si, co se mu klamaní manželé kdysi naposkytovali látky k řeči a ostatním k výsměchu, chtěl se krýt a vzal si ženu, kterou si vybral na místě, kde ženskou sežene za peníze každý, a takovouhle s ní uzavřel dohodu: Dobrý den, svině! – Dobrý den, paroháči!

MICHEL DE MONTAIGNE / Eseje

Nic bych se nedivil, že právě tahle strava v nich vyvolává podobné mozkové záchvěvy, básnivé. To zas takový strážník, který vypocuje do košile irský guláš, z toho by člověk jediný verš nevymáčkl.

JAMES JOYCE / Odysseus

Buňky napadené virem (lze je dělit), jakoby začazovány tajemnou silou, rezignují na své vlastní biologické funkce a sebevražedně začínají samy horečně produkovat součásti virů.

Naše obvyklé představy o tom, co je jednoduché a co složité, co je celek a co část, se prostě do tohoto světa nehodí.

Poločas rozpadu protonu je pravděpodobně o deset řádů větší než doba existence vesmíru.

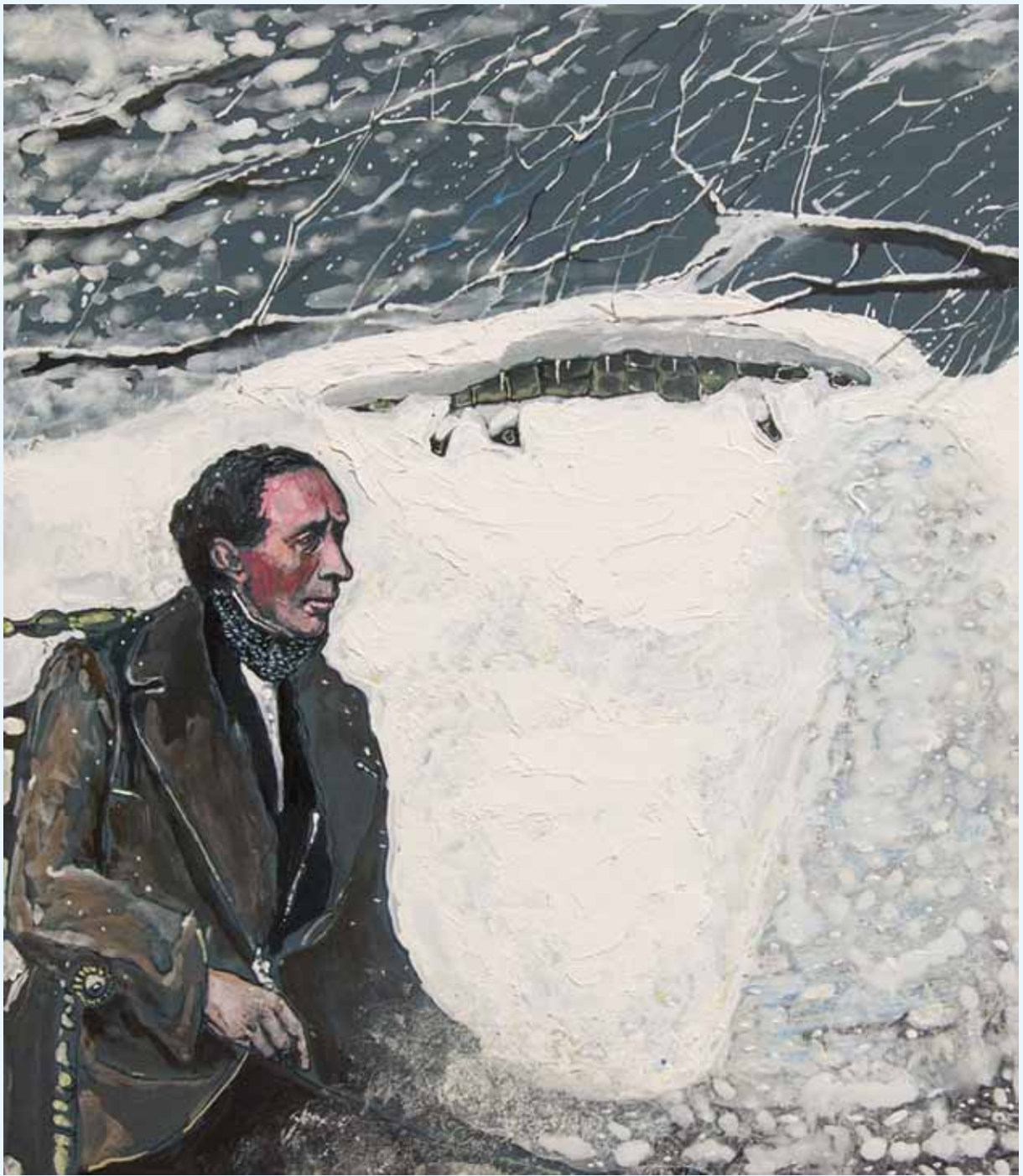
MILAN BAUMAN / Záhady pro zítřek

Bretagne I, 2012

Bretagne II, 2012

Andersen, 2012

DĚTSKÉ BÁSNĚ

VODA V ŘECE

Přemýšlel jsem tuhle ráno
u túje,
kam ta voda v řece pořád
putuje.

Kdo jí vlny češe v proudu potají,
proč tak slabě voní jako hrnek po čaji,
kdo ji k moři nese na zádech,
kdo na kraji a kdo uprostřed.

Už jsem na to přišel – vedle pomníku! –
k moři na rukou ji nese parta vodníků.

Pro ně to nic vlastně není,
u dna, v tůni, při stavení
šlapat vodu pod splavem –
vodník je vždy připraven!

Ostatně, kdo se dívá, vidí,
když se světla rožnou u řeky,
jak vodníci diví
na břehu se řadí *brekeky*.

ŽELVA

Večeří želva v zelené trávě,
na stravu svítí jí měsíc právě.
„Když to vezmeme kolem a kolem,“
říká želva boulic bulvy,
„tak jsem vlastně hlavolamem.
Vždyť jsem jenom mladší
teta žuly a prapřesličky sestřička,
i jeden mudrc, chtěl říct větu,
s obloženou žemlí si mne spletl
– a kouzl plaza do trička!“

HLEMÝŽD

Kdyby měl hlemýžď nohy dvě,
on by snad šel
až do Pyšel.

Ale že má jen končetinu jednu
a na ní bednu, pardon, ulitu,
na listu slézu
potichu pláče, bulí tu.

Neplač, hlemýžďku,
času dost,
uděláš objížd'ku
přes kakost.

To by bylo, abys ještě dnes
ve zdraví do Pyšel nepřilez!

CHYTRÉ KOLO

Volalo dnes na nás kolo, na obě:
„Už vím dávno, co je koloběh!“

S Katkou jsme se na sebe jen podívaly.
„Můžeš nás vzít obě tedy na oběd?“

Kolo jenom polklo, že nee,
před obědem že nikam nejede.

Řekly jsme mu proto: „Teda, kolo, příště
tě zas někdy vezmem na koupaliště!“

Načež kolo honem: „Nedělejte zmatky!“
Na říditka namotalo černé plavky,
vzalo tašku, ručník a body milk
a už opírá pedál o chodník.

„Honem, Šárko, Katko, pohněte
svým tělem, vlastně, předmětem;
už se těším, jak si dneska u splavu
značně čili naznak zase zaplavu!“

MYŠI

Naše Míša všechno ví,
i co dělají myši v podkroví,
když napadne první sníh.
Sní anebo snídají?
Obojí.

Přebírají čočku,
pomlouvají kočku.
Prý je dobytek.
A pak zase nábytek
do lepší dírky stěhují.
Zase rámusí.
Což já nemusím.

DO SVĚTA

V úterý vyšlo si do světa NIC,
jaká smůla,
a první, co potkalo u hranic,
byla NULA.

Prolezlo tedy NULOU
na druhý konec.
Ale NIC nevidělo,
jen v mlze kopec.
Ach, v NIČEM vypukl náramný zmatek.
V úterý. Co teprve bude v pátek!

VZDUCH

jako když kyslík
s molekulou
o zem pinká
je dnes lesní vzduch
jako když skupinka
holubinek
lesem jde a zpívá
sláva nazdar výletu

BABIČČINO KOLO

Možná o tom ani nevíš,
že babyka je hezký keřík,
v Benátkách z něj mají
vyřezané molo,
naše bába z Bydžova
zas obyčejné kolo.
Jednu nevýhodu však ten velociped má,
jen jej o zed' opřeš, hned se stane nehoda,
hned začne klíčit,
co ti mám líčit,
tuhle v městě – přímo vedle Rybeny –
místo zvonku mu narostly pupeny.

HŘIB

Ted' už jsem na tom o mnoho líp,
říkal mi u lesa starý hřib.
Ale když jsem byl takhle malý,
červi se naším podhoubím hnali
do červí školy okusovat lavice.
Bylo to tehdy nepříjemné velice.
A kdy že jsem byl tak malý,
když se ti červi kolem mé hlavy
do školy hnali?
Už ani nevím. Včera nebo předvčírem?
Ach, ještě ted' se z toho potím, věříte?

Přes všechny nářky levice či pravice, i některých bývalých disidentů, z nichž se stávají kapoušobijci, vylévači vaniček i s děckama, abych použil jejich slovníku, napíšu-li s plným vědomím, že tato doba je to nejlepší, co se dá za léta historie u nás žít, riskuju, že budu považován za blba. (Ostatně já se vždycky chlubím spolužáctvím s Václavem Klausem, akorát že jsme se tam na těch rozsáhlých patrech VŠE na Žižkově nikdy nepotkali.) Já jen, že ráno vstanu, a abych v sobě zazdil díry v angličtině, jako důchodce blahobytný časem, absolvuju skoro každodenně „lesson“ v televizní praxi. Dívám se střídavě na Jewish News One (Tel Aviv), na Al Jazeera (Doha), CCTV (Peking), NHK (Tokio) a Russia Today (Moskva). Někdy i na Deutsche Welle. Na CNN a BBC se můžu večer podívat v češtině u Železných.

A pak se teprve svobodně rozhoduju, jestli psát básně, anebo blít. My kontaminovaní všemi možnými zprávami, echy, geny, chýrami, strachy, malými či velkými rozměry většinou volíme druhý způsob vyprazdňování, že. Jenže když si vzpomenu, jak otec s uchem přilepeným na rádiu poslouchával za války (II.) Londýn anebo Moskvu a po osmačtyřicátém Svobodku nebo Hlas Ameriky, s okem pořád na dveřní klice, je toto pro mě obrovský pokrok. Kdyby si tak otec mohl pustit po ránu Tokio, jak tam teď frčí hamburgry a rokec třeba!

Když jsem se kdysi na semináři na právní fakultě hádal s přednášejícím o objektivní pravdě, a on mě přesvědčoval, že nic takového neexistuje, že existuje jenom pravda třídní, nevěřil jsem mu, starému praktikovi. Až teď ve svých téměř třiasedmdesáti, s těžkým srdcem musím přiznat, že ten učitel měl pravdu. Všechny jmenované stanice se snaží o maximální objektivitu, ale ze všech je cítit to naše jediné jediné správné stanovisko.

A velice a neustále mě překvapuje, kolik je ve světě vyučených poradců poradců, analytiků analýz, kolik lidí se živí, aby živilo strach, až si někdy říkám, kolik takových jedinců může asi být na výplatních páskách zbrojařských koncernů, vždyť taková slušná, rozuměj strach budící, analýza souseda nepřítele může okamžitě pomoci rozjet nějakou chátrající tovární linku na staré dobré obrátky, a tedy přinést money atd. atd., ještě že máme neangažovanou poezii, že!

Ale jelikož jsem si dnes (3. 2. 2014) vyslechl na Russia Today crosstalk na téma „Jaké vidíte současné paralely s dobou před první světovou válkou“ (hovořil 1 anglický p., 1 americký p. a 1 fr. sp. v pořadí politolog, pacifista, spisovatel) a zahlédl reklamu na pořad o prodejcích amerických střelných zbraní: v nabídce byly i pistole pro děti a pušky pro dívky, obojí s pažbami v růžovém provedení, nedalo mi to a přikládám tři sonety, které jsem kdysi (podle výpisů z kronik) napsal:

ŠIŠKŮV SONET 1 / VÝNOSY 1915

Milý příteli, správní soud na žalobu z Moravy rozhodl, že bytné učitelů je přec součástíkou učitelských příjmů. A patří tudíž ty náhrady vyplácet i učitelům v poli! To jen namátkou.

Oznámil jsem školní radě,
milý Karle, že peníze tak vpravdě
náleží i Tobě, byt' trávíš své přetěžké dny,
filuto, s děvočkou na klíně v ruském zajetí.

Ve škole teď pořád jenom čteme výnosy.
Např. *Výcvik kočujících učitelů pro chov drůbeže*
a sbíráme listí. Ministerstvo k. a výchovy

nařídilo nevolat na psy Sultáne, Turku, třebaže
ty zvyklosti vznikly vinou nikoli našich předků.
Krade se (v polích klasy zdrhují) vše, co k snědku.

ŠIŠKŮV SONET 2 / ŠLAPY 1916

Úřad pro válečnou péči vyzval školy,
aby děti v kreslení zhotovovaly
papírové ponožky a šlapy z téhož.
Billrothův papír, k tomu lepidlo, lzelo

koupit u firmy Haas, Vídeň.
Vynálezce stříhu Schuschny Max
uvolil se připojovat k zakázkám
i stříhy na šlapy. Víme,

jak to chodilo... Prosil jsem u firem
o papíry, stříhy na ponožky, na šlapy
dopisy. Úspěchy byly mizivé.

Ze snahy vyhovět mně až nervy zeslábly.
A že jsem se snažil, abych se mohl vykázat?
Jinak mně to mohlo dát Rakousko pěkně odskákat.

ŠIŠKŮV SONET 3 / MLATCOVÁ U ZLÍNA 1917

Prosinec už po zdi zase tápe...
Svíčka olizuje okno chabé.
Válčícím národům ubývá váhy
fysické. Píšu bez jakékoli „vláhy“.

Jak je ta doba strašně bezbožná!
Ze školních dítek líp vypadají dívky,
leč budoucnost jich kalná, nemožná.
Smutek... Duchna plná peří straší slípky,

už jen tři mám, v koutě na dvorku. Zoufalství.
Svitem bílé svíčky očazená věta.
Píšeš, že nad Ruskem už hoří ospalky...

Řev revoluce... Já držím se spíš Brehma:
*Jen soudružským otěrem vzrostou křídla sarančeti,
jen když hmyz přemnožen, prostorem jme se opájeti.*

VYŘEZÁVANÝ ANDĚL

Vyřezávaný anděl nemá závrať,
byť by padal z lípy,
upadly by mu jen letky podobné
jižanským okenicím...
Říkáme, že srdce modlářů jsou taky dřevěná,
že hoří jako jeseň,
zato srdce naše, posvěcená,
stydnou od rybí kosti.

SESTRY MOMOTOVY (PAMÁTCE MÝCH PRATET)

Mučení anýz v hmoždíři,
kopr dušený v zelí...
Ale kam vtékají přímluvy?...
Kazí se svěcená voda?
Nepřýštěte okatě, aby vás neosočili z krvelačnosti,
to by se pak mohla vysmeknout nit,
kterou potřebujete ke křížkování.

CHLEBA S INDULONOU

Být chlebem
když vnady bolí
být solí když pravda se drolí
je masochismus
„O masopustu
vodíja medvěda po ledě“
říkal Herr Pretzel
a mazal přitom mechanikům
indulonu kolem huby.

PŘESNÉ STROJE

Šroubení frézařů
poráží sny
beztak už práchnivé
ještě že papír je obětní...
Mušle, rokokově objemné i jemné,
obtáčí si romantiky kolem schránek
čekání na perlu
si obouvá náš práh
Co víc si přát, když před fabrikou čenichá hnědá liška?

PAUSA PRANZO

Vklížení svazku dvou dechů,
to je přívlastek neshodný...
Není teskno kostem, ale hubě hodovné,
v potu zimní zahrady válka s mravy, ne mravenci...
Polární měsíc zraje na popel,
když hodina oběda o porcelán bije.
Kudy nevejít?

KOVALAM BEACH (KÉRALA, INDIE)

Smlouvali jsme o modrého Shivu s drdolem a trojzubcem,
vypadl proud, vše spolkle Arabské moře,
kdo si teď koupí slona v kůži matrhošky
a batikovanou bederní roušku Johna Lennona?
Papájovou zahradu střežil muž podobný Gándhímu
a viděl nás pít zakázané víno,
duch banánovníku nezná Johna Lennona,
sleduje nás z žabího hřbítku,
a podává nám tibetský gong,
první hůl do Himálaje.

BHARAT

Smrt nese dává na římse,
ale lomcuje denními chleby
roti a chapati,
nevíš, který den je zde poslední
a který se jen tak mračí,
pod štukem santalu a kurkumy,
je tolik barev, že tma by byla bláhová,
kdyby vstoupila do světla,
přišla by o jistotu
a světlo o temnotu, před kterou se pestře natřásá,
naše jazyky byly zmateny
za soumraku sanskrtu,
naše touhy jsou si rovny.
Kdo z nás by dal život za své druhy,
kdo z nich by blahořečil nahou ženu?

MARKÉTA HORÁKOVÁ (* 1980) *Narodila jsem se do jesenického hnízda. Číst, psát a trošku počítat jsem se naučila ve Zlíně. Jakožto éterická knihomolka jsem vystudovala knihkupeckou školu v Luhačovicích, leč na kupčení s knihami jsem se nedala. Tajně jsem si totiž přála vydat knihu. V roce 1996 mi bylo uděleno 1. místo za poezii jubilejního 15. ročníku literární soutěže Literární Františkovy Lázně pod záštitou Mladé fronty. V roce 1998 mi bylo skutečně dopřáno vydání básnické prvotiny Empyreum – v pražské Mladé frontě. Pracovala jsem jako novinářka, televizní i rozhlasová redaktorka ve zlínských médiích, překladatelka, učitelka anglického jazyka a společenské výchovy na církevní základní škole, au-pair atd. V roce 2002 jsem vydala v Hostu druhou sbírku poezie, Pastýři mloků. Na nějaký čas jsem se stala „Princeznou holi“ ve volném literárně-uměleckém spolku „Dodekadenti“. V letech 2004–2012 jsem se usadila v Bergamu a Milánu, kde jsem také studovala cizí jazyky. Na podzim roku 2012 jsem se vypravila na osudovou cestu do Indie, která zasáhla i mou tvorbu, a to díky spolupráci s „House of Storytellers“ v Mumbai. Publikovala jsem v Mladé frontě, Hostu, Salonu Práva, Lidových novinách, Psím víně, Prostoru, Skupině XXVI, v evangelickém periodiku Ohlédnutí a jiných. Jsem lektorka a zahraniční dopisovatelka.*

Darwin, 2013

Freud - má londýnská zahrádka, 2013

*Za jednu z výsep lovu ryb na udici jsou – jistě ne neprávem – považovány britské ostrovy. Zde také začátkem 17. století, v čase, kdy dvorní alchymisté císaře Rudolfa mají již na dosah elixír věčného života a osobní lékař arcivévody Ferdinanda vypuzuje z pomazaného těla žloutenku přiložením živého lína na břich jeho jasnosti, vydává voják, šlechtitel koní, spisovatel a v neposlední řadě rybář **GERVASE MARKHAM** knihu Anglický hospodář, která zahrnuje oddíl „Všeobecná rozprava o lovu ryb udicí“, jednu z prvních příruček sportovního rybáře. Celý oddíl zatím bohužel nebyl přeložen do češtiny, ale i z pasáží, které jsou nám přístupné, můžeme snadno posoudit, o jak mimořádný text se jedná. Kniha je velmi praktická a kromě zevrubného popisu loveckého náčiní věnuje autor pozornost například i vhodnému rybářskému oblečení. Bere rybařinu jako velmi vážnou a komplexní věc, při níž se nesmí podcenit žádný detail. Kromě této praktické roviny je však text fascinující i svým filozofickým přesahem. Pro autora není rozhodně rybařina jen tělesným cvičením či nezávaznou kratochvílí, ale nachází v ní i hluboký duchovní rozměr. Jako by se po dvou tisících letech snažil touto královskou učebnicí naplnit onu platónskou ideu filozofa na trůně, byť by tato synkreze praktické a duchovní způsobilosti pozvedla na trůn jen osvětleného vladaře království rybářského.*

Dříve než se z obsahu příručky dozvíme, jak si vyrobit prut z habrového výhonku a rybářskou šňůru z koňských žíní, píše autor také v předmluvě:

Gervase Markham

O KRÁLOVSKÉ KRATOCHVÍLI

Jelikož vše kratochvilné vášní jest a všichni stali se dnes syny radovánek, kteří dobré poměřují toliko rozkoší, již přináší – není vděčnější práce než rozkládání o zábavě, jež nad jiné ladná a počestná jest a nejvíce přeje bohulibému rozjímání; takovou kratochvílí beze vší pochyby jest umění rybářské, cvičení, jemuž se ve chvílích oddechu věnovali svatí služebníci Pána našeho, jakož i množství ctnostných otců a nespočet ctihodných a velebných zástupců duchovenstva, a to jak již zesnulých, tak žijících.

Neboť rybařící neodává se chtivosti, klamu ani zlobě, třem přízrakům, jež vládou ostatním kratochvílím, kdežto hru v kostky, v karty, v kuželky, jakož i každou další zábavu, kde zisk je cílem, tři služebné doprovázejí: krádež, bezbožnost a váda.

Leč umění rybářské prosto je zlovolnosti i hříšného usilování, neboť jediné, po čem baží a čeho se mnohou prací domůže, je trocha ryb, která stěží zasytí střídmý žaludek. Neboť rybář si kořist nevymůže násilím ani podvodem, musí ji k sobě zlákat, a to, co jemu potěchu zlatem vyváženou přináší, může jiný na trhu za malý peníz koupiti. Jeho lstivost neobrací se proti lidem, ale proti těm živočichům, které je dovoleno ať pro počestnou zábavu, ať z potřeby klamati, a hněv a zuřivost neslučuje se nikterak s touto mírnou zábavou. U jejího zrodu stála trpělivost a bez ní nebude nikdy lze toto umění vyučovati ani provozovati; vedle trpělivosti doprovázejí toto cvičení její tři sestry – spravedlivost, umírněnost a vůle.

Spravedlivost vede člověka, aby sobě vyhledával místa, kde se může své zálibě po libosti oddávati, aniž by tím činil újmu sousedům a mohl býti z nevychovanosti nařčen. Umírněnost určuje míru jeho činnosti a krotí žádostivost v tak výtečném poměru, že se žádné hnutí rybářovy mysli neprojeví způsobem přehnaným a nepatřičným. A konečně pevná vůle umožňuje duchu v dobré míře přestáti cestování a změny počasí, nezoufati nad zmarněným časem, ale vytrvale se zaobírat vlastní obrazotvorností, aby tak nakonec došel jak potěšení, tak uspokojení.

Zbývá ještě pojednat o starobylosti tohoto umění, neboť kratochvíle, podobně jako urozenost, bývají pokládány za tím výtečnější, čím je jejich stáří vyšší. Někteří autoři mají za to, že rybářské umění vynalezli po potopě Deukalión a Pyrrha, jeho žena. Jiní píší, že jeho původce je Saturn a stalo se tak poté, co byl nastolen mír mezi ním a jeho bratry Titány, další zase, že se datuje od časů Bella, syna Nimrodova, který vynalezl veškeré počestné a bohubilé kratochvíle. Ti všichni, jakkoli nám jejich vývody připadají smyšlené, se nijak neliší co do pravdivosti, neboť je jisté, že Deukalión, Saturnus a Bellus byli zaměnění za postavy Noema a jeho rodiny, a jak se podle pravdivých pramenů jeví, pochází rybářské umění od potomků Šétových, z nichž Noe byl nejpřednější.

Z toho patrno jest, že umění rybářské veskrze je dobré, se zlem nikterak nesouvisející; hodno je provozování zvláště proto, že skvělý užitek přináší a že jako výtvar prvních patriarchů veliké starobylosti se těší (...).

O rybářově duchovní a duševní způsobilosti posléze autor píše:

(..) Zaprvé tedy, a nejhlavněji, musí být zručný rybář znalý přírodních věd a v humanitních vědách co gramatik vzdělán býti má, aby slovem i písmem o svém umění diskurzy vésti mohl a trefných výrazů beze všeho rozrušení či hrubosti užíval. Měl by sladkostí mluvy oplývati, aby přesvědčovat mohl a další vybízeti k zálibě ve cvičení tak chvályhodném. Měl by býti silný v dokazování, aby obhájil své konání a obstál proti slabochům a závistníkům. Měl by rozuměti Slunci, Měsíci i hvězdám, aby z jejich pohybů a tvárnosti poznal povahu počasí, chystající se bouři, aby věděl, z kterých břehů dují větry. Měl by se vyznati v krajině a býti uvyklý neschůdným stezkám, aby jeho cesty k jezeru, potoku či řece mohly býti co nejpřímější, nejjistější a co nejméně únavné. Měl by býti znalý rozměrů a úměr, a to kruhových, čtverečných i úhlopříčných, aby jsa tázán na svoji denní pouť názorně mohl popsati úhly a dráhy řek, kde vzlínají od pramenů a jakým směrem se ohýbají ve svých četných zákrutech.

Musí býti rovněž dokonale zběhlý v počtech, aby při zkoumání jezer a řek poznal, kolik stop nebo coulů je kde hluboko, z čehož sčítáním, odčítáním a násobením odvoditi může příčinu rychlého či pomalého proudění každého toku. Měl by míti jistou muzikální způsobilost, aby když melancholie, těžkomyslnost či kolot jeho vlastních představ do mysli smutek zasije, mohl ho odehnati zbožnou písní či žalmem, jehož hojně příklady od Davida čerpati může. Musí býti ve víře jistý a pevný, aby své očekávání dokázal radostí naplniti, neboť komu by zoufalství přinášelo, ten nechť raději vůbec nezačíná; kde jsou vody líbezná a slibná, musí vždy pomysleti, že Stvořitel notnou část hojnosti dobře uschoval, a byť by přání jeho byla o krok napřed před uspokojením, i tak musí doufati, že vytrvalostí hojně žně dosáhne. Rovněž láskou musí oplývati jak ke své zálibě, tak k bližnímu světu; ke své zálibě, neboť jinak by nudná a únavná byla, a k bližnímu proto, aby urážkou ani škodou nikterak se neprovinil. Zároveň musí býti nadmíru trpělivý a nedovoliti, aby ho rozhněvala či zkrušila nepřízeň osudu či zklamání utrpěné ztrátou kořisti, která již na dosah ruky byla, či přelomením nástroje, ať už z neznalosti, nebo z nedbalosti. Právě trpělivost povede ho k tomu, jak by měl chyby své napravit a z nešťastné náhody poučení vzít k větší opatrnosti.

Také pokornou myslí vybaven býti musí, aby nepřičilo se mu, když okolnosti velí pokleknouti, na zem ulehnutí či prsty ve vodě smáčeti pokaždé, když takovým konáním výhoda mu vzejde, aby jeho námaha úspěchem korunována byla. Rovněž silný a odolný býti musí, aby bouře ho nezaskočila a hrom nevylekal, kteréžto jen přirozenou příčinou a vůlí Nejvyššího vykládati dlužno. Dále nesmí jako liška jehňata kořistící všechnu námahu na ulovení drobotiny vynakládati, ale jako lev, který na slona se vrhá, tu největší rybu, která ve vodách plave, za nepatrnou odměnu svých útrap pokládati má. Také velkorysý býti má, aby pro vlastní žaludek nelopotil se, jako by bezedný byl, ale s lehkým srdcem plody svého umění s poctivými sousedy sdílel, kteřížto pak díl svůj na jeho zisku berouce, dvojnásobně jeho úspěch oslavovati budou, což je odměna každé ctnosti milá.

Item i rozmyslný býti musí, aby důvodům, proč ryba nebere, i dalším překážkám, které zálibě jeho v cestu se staví, porozuměti uměl, a aby znal nástroje a způsoby, kterými jim odpomoci může, aby jeho námaha zmarněna nebyla. Rovněž umírněnou myslí vládnouti by měl, aby se spokojil s málem a ne z nenasatné chamtivosti povždy málo měl, byť byla kořist sebevydatnější. Také vděčnosti musí býti scho-

pen a původce všeho dobrého chváliti, velký vděk za sebemenší úspěch pociťuje. Jeho paměť musí býti dokonalá, aby bez meškání v mysli všechny znalosti, které k provozování jeho kratochvíle potřebné jsou, oživovala, neboť opomenutí jediné maličkosti zmařiti všechny naděje může a veškerá námaha nadarmo vyjde. Konečně musí býti silné tělesné konstitute, aby dlouhý půst vydržel a aby hladovějící žaludek, když dlouhé hodiny uspokojen býti nemůže, jeho mysl i tělo neotrávil a o potěšení nepřipravil, se kterým jediné tato záliba radost přináší (...).

*(přeložila **DOMINIKA KŘEŠŤANOVÁ**)*

MNÍČCI

*Z úmoří řek
proti proudu tlačí
střechu vzpomínek
směšná pokrývači*

*Z úmoří řek
Tam odnikud
K pramenům paměti
K ruině z perníku*

To tělo se žhavým srdcem
vtesaným do carrarského mramoru
přišlo k nám z mrazu fialových vod
když den drkotal zuby
v kamenném jícnu Svratky
a noc brousila si nůž
na blázny pod jezem
jenž jako světlo věčné nehynoucí
nikdy nezamrzá
ani když Ježíšek dodýchá
v závějích betlémského listobraní
a Santovi dojde v zlatém cadillacu
modrá nemrznoucí směs

A já abych snad zesvětštil
tu posvátnou chvíli
kdy naši představivost šimral jeden tresčí vous
visící pod bradou poslu pána severních moří
jenž obdaroval nás játry a mlýnkem na sůl
řekl jsem Štěpánovi
vyprošťujícímu rybu z podběráku:
Ale s mým dědou – pamatuješ
toho zámečníka s patentním klíčem od Království šprýmu
a šponou smutku v uslzeném oku –
jsme chytali mníky už v rozhaleném létě
na přítoku do vojkovického rybníka

Kráčeli jsme důstojně
s fešáckou sítkou ze sítky na kubánské pomeranče
Dědova odvaha podpírána vnukem
(bukem – v tom štěstím a pýchou zeleně olistěném srdci)
a moje tou vandrovní holí rudooké vášně
která zelené ještěrky zavařovala do sklenic

s jahůdkou soucitu
a křížky ze špejlí od eskyma
A v tom království zdivočelých užovek
se žlutými obojky zarostlými do štíhlého krku
a skokanů krátkonohých –
paralympijských vítězů
ve skocích z metrového mola
zhlédli jsme několik drobných rybek
které se rychle zavrtaly do bahna
i když je vylekala jen má krev
bubnující do spánkových kostí

Tak na tyhle jsme asi krátcí
řekl děda větrící už na obzoru bouři
Musíš je podebrat
a vytáhnout i s tím bahnem
radil jsem
a hnal ho do břehu zarostlého kopřivami –
akné našeho léta
proměňujícího v zanícených pórech
chlapácky naježené kůže
testosteron na silnější adrenalin
Ještě se tam skutólime
a bába nás strčí oba do chlívku
a k tomu bez večere
mumlal si mezi zuby –
Jeníček co vyrostl v perníkového dědu –
i když už nehybně číhal na kořist
v póze popelavé volavky
hypnotizující kapří potěr
Pak jedno rychlé máchnutí
a z bahna na dně oranžové sítky –
snad odštěpek chrámového mramoru
snad doutník zahozený v dešti

Tak co je to ukaž dědo?
a sahám do promoklé tabatěrky
už už si zapálit
To bude mníček!
odpovídá děda do zakašlání nad námi
Tak copak mi to tu honíte chlapi
zaburácí kosmatý vlk mrchožrout
co ukrást chce nám kořist
(že porybný a vlastním jménem Hrozný
jsem se dozvěděl až později
že sbírá perly ze dna metanové strouhy
to viděl jsem až v uších služky z Delf –
poslal ji na pohlednici týden před funusem
snad místo parte)
Však děda už provinile ukazuje sítku
Hrozný se rozchechtal:

*Tak to se povedlo
místní spratci nahánějí vidlemi
generační kapry špihláky
a starej kořeň mi tu v přítoku pajtluje mřenky
směje se dál (snad už dobrý hlídací pes)
a nabízí dědovi cigaretu*

*Kdepak mníci pane
To úhoři se rodí z tohoto bahna
(jak děl už starý Aristoteles
když dřel si sliz z rukou potašovým mýdlem)
však mníci z čistého ledu pane
snad vzpomínkami na starou báj
kde hlístouni vedou tresčí vojsko
dobýt Severní oceán
A i v našem zaplivaném rybníčku
spěchají před oltář
když štika tupě zívá na plotici
a kapři sní své kukuřičné sny
v sprašovém iglú
A jejich družičky mistře baštýřský?
V rtuti potoka pulzující pstruzi
ne tyhle molové skřehotalky
Ryby se žhavým srdcem!
Kdepak mřenky pane!*

*Takže kou... koukol v poli
kucká děda
a v rozkoši ze zakázaného
dál vykuřuje z hrdelní dutiny
divoké plicní včely
Ale to zase pozor pane!
Jedl jste někdy pravé grundle!?
Arcivévoda Ferdinand
dříve než dvorní kuchař svlékl ježky z kůže
poroučel je usmažit na bobřím sádle
a vytíral mísu vařenými raky
Podskaláci když pak položili čeřeň do Botiče
a chvíli hráli mariáš na naplaveném dřevě...
Za veletucet co zavázal se do dvou kapesníků
kopu vajec a dvě nosnice k tomu pane!*

*A pak ti dva –
ten hrozný co našel korálky v užitkové vodě
a krásnil jimi nejen chudé slečny
a ten stále ještě více můj
co natahoval plátna metafor
do rámu dětské fantazie
a nikdy nepřetáhl do abstrakce
neboť jeho obraz je dárek
jen šepsovaný sádlem z bůčku –*

podali si ruce
a hrozný chtěje nám dát ještě napít té
své nedoslazované minerálky
s herdou mezi lopatky pravil dědovi:
Víte co bratře baštýřský?!
Chytte si jich pár
a upražte je doma klukovi na pánvi

Babička nás tenkrát koštětem hnala
a nad jejich hrůbky v pralese plotních kopřiv
poprvé jsem snad uviděl
drkotavou bradu a třesoucí se spodní ret
toho vychovatele Petra Pana
co dostal zase těžký zpucunk
za hořce tabákový dech
co zbrázdil Zemi víc než Nezemi
a lovil naše pohádková srdce
na háčky z kostí krakatic
aby v podpalubí sklapl trepky
líbaje ruku kapitána Hooka
A viděl jsem šponu v uslzeném oku
toho drahého zámečníka věrnosti
který tak levně kupuje si malověrnost –
za konzervičku s tresčími játry
v moři maloobchodních slev

A to tělo se žhavým srdcem
vtesaným do carrarského mramoru
jehož kůže se už vystavuje měsíci
ve vitráži prosincových hvězd
se poprvé mrazem zatetelilo
a Štěpán se skládacím metrem řekl:
Vždyť nemá ani míru pane!
Pouštím mistře baštýřský!
A ten který již dávno vyplul na Lofoty
na dračí lodi plné Vikingů
otočil se ještě za světlem opuštěné bašty
ve které už nikdo oči nerozsvěcí
a perníkový komín kýchá v průvanu –
Půjdeme domů
vždyť ráno vedeme hejno ouklejí
do loupežnických jeslí

Z LOTOVA DENÍKU

11. 9. 2013

Bylo to na podzim dva tisíce jedna
pár týdnů po dvojčatech
Maminčiny krvácející oči
s podřezanými žilami alkoholu
I pro tebe – I pro tebe
před nimiž jsem zavíral dveře od kuchyně
s připálenou sójou
abych v nočním městě hledal sedm žen spravedlivých
nejspíš dcer Kalliopé
zahalených jen do flitrů opaleskujících slov

Když jsem pak konečně ucítil
pach lidského páleného masa
řekl jsem jí
když jsem četl z Pavlova listu Korintským
a slaná voda stékala až do plic
jako ze starých okapů když stéká rez
Jestli to zvládneš
i já v sobě ukřičuji ohnivou vodu
a před beránkem sedmiboletným
zahodím i ten rezavý žabikuch
co jsem snad zdědil po tatovi...

Mně to vydrželo asi čtyřicet dní
Mamince (s přestávkami na převazy)
už skoro dvanáct let

Z LOTOVA DENÍKU

22. 12. 2013, v nonstopu po šesté ráno

Dříve než se toto prosincové ráno
prožebrá do svítání
než mléčný zub času
vykouše z mého těla zbytky šňůry pupeční
a já se naposledy utopím
v těch fosforových očích
jak v chladné zeleni krve plzáčí
u tohoto šibeničního stolu
kde z lampy visí moucha bez lapky
ještě si naposledy zapějí:

o svobodě norka
co sám vyrval se jim z kůže
a našel ve vesmíru ten svůj rybníček
tam kde si kdysi ještě nestvořený Bůh
nad člověkem odplivl šůry

a pak se zalil hořkým mlékem stesku
z té louže viselců
v níž zrcadlí se mandragora
a nudou okousaný pyj

Dříve než toto prosincové ráno
přinese zaplivané světlo
na hřbetech židlochovických havranů
a já v té umírající řece neónů
naposledy spatřím pulzující rybku neonku
jak lape po dechu v duhovce tvého oka
naposledy ti zapějí
o kůži odsouzence naložené v lihu
gangréně vesmíru a chladném kašli hvězd
a o toužení v mléčné závěži

Z LOTOVA DENÍKU

17. 1. 2014

Ti nejhorší z vás
řekla
vyrážejí ještě za tmy do mongolských stepí
ujařmit klíny divokých klisen hrou na dřevěný fagot
a večer pak domů přes zanícené slzné kanálky
ještě smrknout do máminy sukně

To svatý Bohumil (po otčímovi Hrabal)
zdravil v dešti u cesty i plechového Krista
jemuž z hřebů vytékala rez

Ale vy pokrytci
křídly z nakyslého piva
vtloukáte do hlavy jen rzivé labutě –

pro ptáky v medu

Kafka - čekání na zámek, 2013

Tereza Janků | TEN DOCELA MILÝ CHLAPÍK HITLER

TIMUR VERMES / Už je tady zas. Překlad z němčiny Michaela Škultéty. Vydalo Argo, 2013.

Je rok 2011. Na jednom z berlínských nezastavěných pozemků se právě probral Hitler. Netuší, kde se nachází, co se stalo, páchne benzínem a poslední, na co si pamatuje, je, jak ukazoval Evě svoji starou pistoli. Trochu ho bolí hlava.

Pak události románu Už je tady zas od Timura Vermese nabírají vcelku rychlý spád. Hitler se dostává do televize jako komické číslo. A protože říká, co lidé chtějí slyšet, šíří se jeho sláva na Youtubu. Když ho pak – poněkud paradoxně – napadnou jako „židovskou svini“, v nemocnici drnčí jeden telefon za druhým a nabízí se mu vstup do několika stran. To už vážně. Během jednoho roku se Hitler vypracoval ze zapáchajícího bezdomovce na mediální hvězdu a politickou naději. Už zase.

Řekněme to rovnou: Už je tady zas je jeden z nejlepších textů, jaké jsem za poslední léta měla možnost číst. Srší vtípem. Nesmírně obratně si hraje s Hitlerovým jazykem – ať už mluvíme o pasážích, které působí, jako by byly vystřižené ze stránek Mein Kampfu („Jak jsem jen v letech 1919, 1920 musel bojovat, zápasit, jak na mě útočila média, občanské strany mi plivaly do tváře a já složitě cupoval změřt židovských lží, jednu po druhé, jen abych nakonec zjistil, že mě žlázy onoho obtížného hmyzu ulepily ještě víc, neboť protivník ve své stonásobné, tisícínásobné přesile stříkal stále nový a stále nepříjemnější jed...“), nebo o hře s detailem – třeba když Hitler přirovnává spěchající hlouček k chrtům (vzpomeňme si na deníky Viktora Klemperera a jeho zápisky o nacistické vášni pro sport a jejím jazykovém obraze), či když autor „rozseká“ Hitlerův projev, a místo co bychom četli, jako bychom slyšeli řev z tribuny:

*„Pokud jde o humor.
Tady Němec vtipkuje
jedině!
o Němcích,
Turek o Turcích,
myš domácí o myši domácí
a
hraboš polní o hraboši polním.
To se musí změnit
a to se také změní.
Od dnešního dne, 22:45 hodin, bude myš domácí
vtipkovat o hraboši polním,
jezevec o srnce
a Němec o Turcích.“*

Vtipná, a přitom k podstatě jdoucí, je kritika současné společnosti. Co si Hitler myslí, když se dívá na televizi? „Tak pokroková technologie se používala jen proto, aby sledovala nějakého směšného kuchaře? Dobrá, olympijské hry se nemohou konat každý rok, ani v jakoukoli denní dobu, ale někde v Německu nebo pro mě za mě i ve světě se přece muselo odehrávat něco zajímavějšího než tenhle kuchař! (...) Prozřetelnost darovala německému národu tak úžasnou, grandiózní možnost propagandy – a on ji bohapustě promarnil krájením pórku na kolečka.“

Střet „nevědomého“ Hitlera, který se ocitá v dnešním světě, umožnil Vermesovi ještě jednu věc – poodstoupit od reality a podívat se na ni jinýma očima, interpretovat ji jinak, než je obvyklé. Když se díváme na zprávy, tenký proužek, který se objevuje v dolní části obrazovky, nám prostě poskytuje další informace, které mnohdy ani nevnímáme. Hitler vnímá chaos. Tam, kde my jsme

zvyklí abstrahovat od šumu toho, co nás nezajímá, on říká: „Tohle organizované šílenství musí být rafinovaný propagandistický trik. Národ očividně neměl ztrácet odvahu ani tváří v tvář nejhroznějším zprávám, neboť donekonečna běžící proužky chlácholivě signalizovaly, že to, co hlasatel právě předčítá, není zase natolik důležité, aby se člověk místo toho nemohl klidně věnovat zprávám ze sportu.“

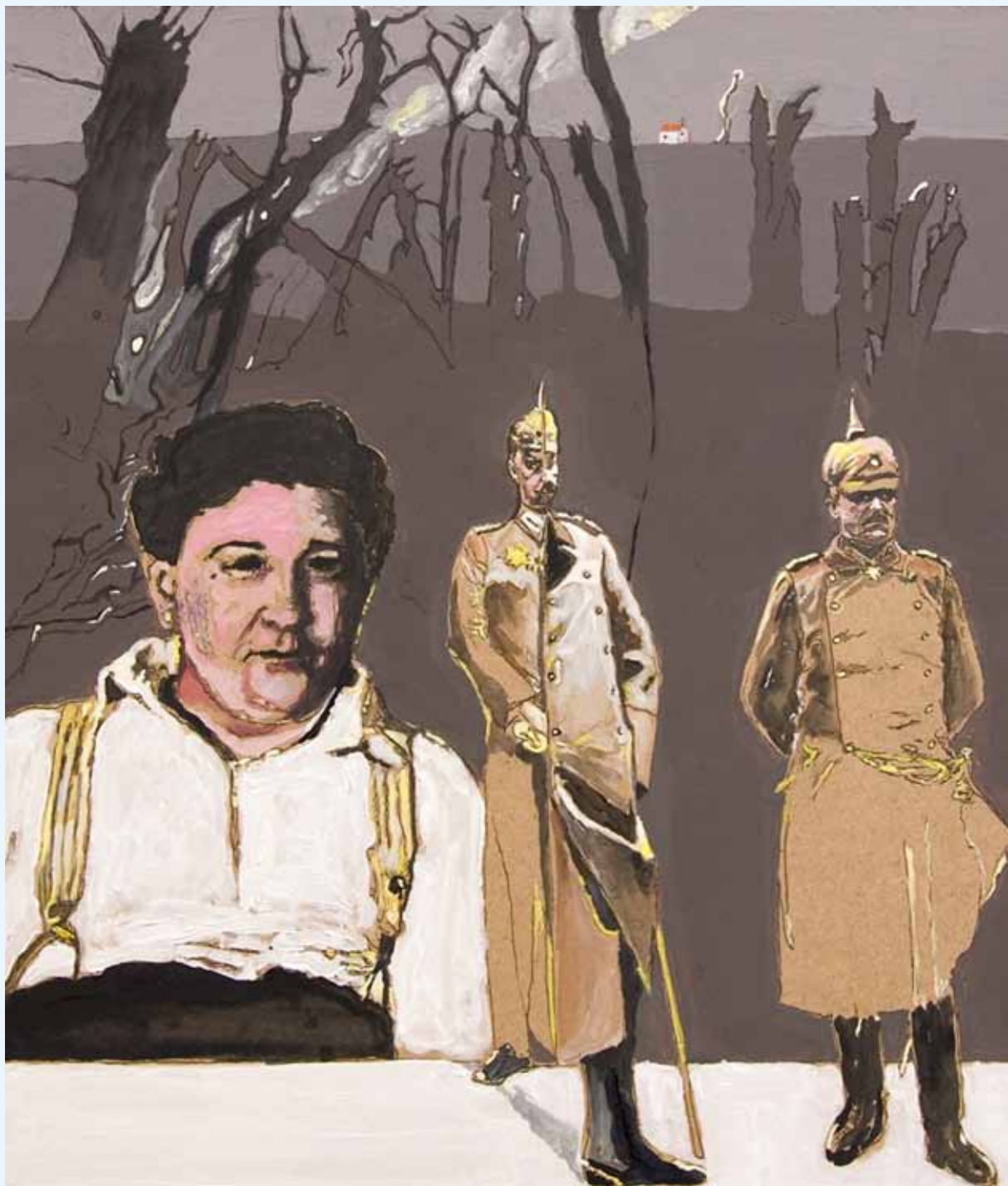
(Snad jen v jediném případě se Vermes trochu pozapomněl. Když hned na začátku Hitlerovými ústy kritizuje novináře a říká, že čtenář musí ignorovat vojenská a politická témata a chybné odhady ekonomiky, zapomíná, že jeho postava zatím nemá srovnání s „realitou“. Dejme tomu, že ignorovat texty o politice doporučuje Hitler na základě zkušeností z „minulého života“, ale u odhadů ekonomiky neexistuje způsob, jak by mohl na základě četby novin v novinovém stánku – absentují tedy kromě znalosti světa i informace ze vzdálenější minulosti – zjistit, že jsou chybné.)

Hitlerova nová cesta k moci je ale zajímavá ještě z jiného důvodu. Jak už jsem řekla, poprvé se Hitler na veřejnosti objevuje jako svá vlastní parodie, v pořadu tureckého moderátora. A jako komik má možnost říkat věci, které nejsou politicky korektní – a s některými z nich se vlastně dá docela dobře souhlasit. Co je špatného na tom, že bychom měli mít všichni stejnou možnost vtipkovat na účet všech? To potvrzuje koneckonců i soud, když prohlásí, že „Hitler umělec“ nemůže být měřen stejnými měřítky, jako kdyby se jednalo o vyjádření neumělecké.

Demokratická společnost, ukazuje Vermes, přes svou ne tak dávnou zkušenost pořád nemá mechanismus, jak zabránit zrození nového Hitlera. Stačí neříkat všechno (a být populární na Youtube).

A nakonec nejlepší Vermesův trik: Už je tady zas je román psaný v ich-formě. Je to Hitler, jehož očima se na sebe díváme. A najednou si uvědomíme, že jsme-li okouzleni textem, jsme okouzleni Hitlerem. To on je ten vtipný chlapík, který si dokázal podmanit nejenom babičku své sekretářky, které nacisté zabili rodinu (pravda, pro lepší účinek si na návštěvu k ní nevzal uniformu), ale i čtenáře. Pasáže „jak je to s těmi Židy“ v nás vzbudí nesouhlas – jenomže ve skutečnosti by zrovna tyhle pasáže byly taktně vynechány (a připomenuty v pravý čas). Nemáme ho rádi jenom proto, že nám autor říká, co si Hitler myslí. Ve skutečnosti ale uvidíme jenom to vtipné video.

TEREZA JANKŮ (* 1980) *Vystudovala jsem obchodní akademii (umím tedy psát na stroji) a nevystudovala jsem několik vysokých škol. Dlouholetý pobyt na bohemistice mi nicméně ozřejmil, že umím lépe číst než psát, přestala jsem proto oblažovat veřejnost svými texty a začala se živit kibicováním, jak by měly vypadat texty jiných lidí. Chléb, na který si takto vydělám, si umím koupit v několika světových jazycích a v několika jazycích nesvětových. Ale většinou mi to k ničemu není. Žiju v Praze.*

Hašek, 2013

Milan Libiger | KOVANDA OCENĚNÝ ZA VŠESTRANNOST DESETIBOJAŘE

V záplavě medailových ceremoniálů na olympiádě v Soči, kde v podhůří Kavkazu závratné krásy vyhrželo sídliště pro sportovce a novináře, zůstala poněkud stranou mediálního zájmu jiná oficialita, jíž předcházela skvělý výkon. Básník, výtvarník a náš ctěný herberksfotr Jaroslav Kovanda obdržel Cenu města Zlína za rok 2013, která se uděluje dvacet let. Průvodní radniční text s poklonou primátora Miroslava Adámka vyzdvihuje jeho básnickou, výtvarnou, sochařskou, divadelní, ale i hereckou činnost. To poslední zpochybnil i sám laureát, pokud to však nebyl slušný herecký výkon na téma skromnost. Ale to nebyl, protože Jaroslava dobře známe. A víme také, že není přítel potřepávání rukou a poklepávání po ramenou.

„Ptám se sám sebe, kdo se o tu cenu zasloužil nejvíc. Jestli můj otec s maminkou, tedy geny? Anebo to, že jsem neemigroval a zůstal tady ve Zlíně, a tedy v české řeči, celý život? Nebo klid v rodině, tolerance mojí ženy?“ zamýšlí se oceněný autor.

Jaroslav Kovanda vydal přes deset básnických a prozaických knih, které mají společné jedno: jeho originální jazyk. Z něho tvoří většinou příběhové texty, které se často nepadně čtou, ale o to děle v člověku zůstávají. Zde bychom mohli zmínit jeho asi nejzásadnější dílo, veršovaný román Gumový betlém, který byl v roce 2011 nominovaný na Cenu Josefa Škvoreckého. Tehdy Kovanda nominaci ještě neproměnil, řekli bychom sportovní terminologií.

Přitom je pozoruhodné, že do svých padesáti let nenapsal jediný prozaický text. Na kontě má už i knihu rozhovorů, fejetonů a v těchto dnech mu ve druhém vydání vychází soubor povídek psaných ve valaštině Nejaky Jura Vičík.

O jeho literární všestrannosti a vlastně i kuráži vypovídá také to, že součástí aktuálního Herberku jsou Kovandovy dětské básně. A když k tomu připočteme jeho výtvarné a sochařské práce, režisérské zkušenosti i organizační temperament, díky němuž teď vzniká literární mapa Zlínska, mohl by coby sportsman soutěžit v desetiboji. A kdo ví, zda by nezískal placku.

Ale ceny jsou relativní, zvláště za literaturu. Ti, co je nedostali, rádi mluví o tom, že se nedají získat bez osobní náklonnosti porotců, což je do jisté míry pravda. U cen města je to ještě trochu jiné. Vždyť Kovandova portrétní fotografie přibude na tabuli cti v útrokách zlínské radnice vedle podobenek architekta Vladimíra Karfíka, cestovatelů Miroslava Zikmunda a Jiřího Hanzelky, herce Lubora Tokoše nebo lékaře Velimíra Macharáčka, který zachraňoval raněné vojáky na frontě za druhé světové války. Společnost je to pestrá a důstojná. Sportovec tam není žádný, ani ten Zátopek, který vyrůstal ve Zlíně.

Doufejme, že vytrvalec Kovanda pod tíhou metálu nepoklesne a bude pokračovat po svých neznačených uměleckých stezkách. Vždyť ocenění a rozhovory s novináři jsou pro tvorbu podobně rušivým elementem jako ty paneláky v Soči.

HERBERK No 5

15. březen 2014

Herberksfotr: JAROSLAV KOVANDA

Šéfredaktor: TOMÁŠ LOTOCKI

Redakce: JAKUB GROMBÍŘ, FRANTIŠEK HORKA, MILAN LIBIGER, PETR ODEHNAL, PETR PUSTORYJ

Grafická úprava: PETR PALAŘČÍK

Výtvarný doprovod: MIROSLAV MALINA

Jazyková korektura: TEREZA JANKŮ

Adresa redakce: lotocki@seznam.cz

Na tuto adresu, stejně tak jako na adresy dalších členů redakce,
uvedených na našich webových stránkách, mohou autoři zasílat své příspěvky.

Uzávěrka Herberku No 6 je 21. června 2014.

Redakce Herberku děkuje všem autorům, kteří přispěli do tohoto čísla.

www.herberk.eu